

ROZPRAVA V KRABICI



Ivan Binar

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Rozprava v krabici

Ivan Binar

Znění tohoto textu vychází z díla [Rozprava v krabici](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Obrys/Kontur – PmD v Mnichově v roce 1985. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Ivan Binar: Rozprava v krabici), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.



Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 4. 3. 2022.



Těm, kteří nemohou přijít na návštěvu

*... a ty černý, co tam vzadu,
vystřkuješ na nás bradu!*

MAREL: ... bezpochyby od bot. Je cítit po kůži; po vydělané kůži máčené v roztocích, po lepidle popu je cítit, po nových botách nikým nenošených. A po zmačkaném hedvábném papíru, v němž byly boty zabaleny, jímž byly vystlány prostory mezi botami a krabicí i mezi botami navzájem, aby se nepoškodil jejich povrch třením o sebe. Kdyby nám bylo umožněno spatřit i vnější stranu, jistě bychom objevili i značku výrobce – buď vytištěnou přímo na krabici zlatým písmem, nebo jednoduchý obdélník obyčejného papíru s vyznačením ceny (patrně závratné) a velikosti bot; a tu si nedokážu představit, jaké to musí být číslo, kolikamístné, vždyť krabice je prostorná, přijatelně pohodlná pro nás oba. Víko je opatřeno otvory, které svědčí nejen o dobré vůli, nýbrž i o jisté ledabylosti původcově, spontánně proražené ostrým předmětem – snad jakýmsi nadměrnými nůžkami doširoka rozevřenými, jedním z břitů, nebo dokonce oběma – nerovnoměrně, jako by původce propadl náhlému vzplanutí vášni a vybíjel si je na neživém předmětu, což je méně odsouzeníhodné, než kdyby zkopal psa nebo nabil dítěti. Podobné otvory bývají i u jiných krabic na boty, u podstatně menších, používaných k přepravování ptačích mládát (kácat, kuřat, housat, pštrosat apod.), aby se nezadusila. U mládát savců – ať šelem či hlodavců – hrozí nebezpečí, že by se mohla stěnami kartonové krabice prokousat do prostoru mimo ni a způsobit tak potíže majiteli i sobě samým; pro mládáta savců bývá používáno jiných materiálů, nejlépe kovových klecí, které umožňují dostatečný přístup vzduchu i výhled po okolí a jímž nejsou zuby sebedravějších šelem a sebehlodavějších hlodavců nebezpečné. Takovéto krabice bývají přetaženy gumou ze zava-

řovacích lahví nebo pevným provázkem a ozývá se z nich pípota nespokojených ptáčat, a ten přitahuje pozornost dětí, hlavně městských, ale i některých dospělých, cestujících spolu s krabicí dopravním prostředkem. Patrně i tato, nepoměrně větší krabice, je-li vůbec krabicí od bot, bude čímsi převázána, abychom my dva, uvnitř se nacházející, nemohli zvednout víko, abychom nemohli upláchnout. Pak ale musí být převázána konopným lanem, řetězem nebo něčím přiměřeným rozměrům této rozměrné krabice.

KAREL: Je tady klid. Ty nejpříhodnější podmínky k přemýšlení; tlumené světlo a stěny šedé jsou jako stvořené pro snění. Vzduch proudí v dostatečném množství nerovnoměrně rozmístěnými otvory, jež se mi staly podnětem k dotváření obrazců a k luštění významu jejich tvarů i jejich uspořádání – jsem-li unaven vlastním přemítáním, způsobilý nanejvýš s tváří obrácenou ke stropu, tedy víku, venčit fantazii v širé krajině. A pak, odpadá tady odpovědnost za svět, který je mimo. Mluvím-li k tobě, Mareli, mluvím k celému světu. Jestliže ti sděluji své myšlenky, obracím se na celé lidstvo. A naopak, seznamuješ-li mne ty se svými objevy a postřehy, se svými zážitky a názory přítomnými i minulými, voláš to do světa a nezůstáváš nepovšimnut, vždyť já ti naslouchám.

Přemítám o jevech, které si jednoznačně nevysvětlím, jimž nikdy nepříjdu na kloub; a nechávám je tak, ve formě nedomalovaných obrazů, ve formě statí bez formy a bez závěru, a mám je za smysl existence v přiděleném prostoru. Jiný smysl nenalézám a nermoutí mne to. Nebádám ani nad smyslem snění – sním. Probouzíme se ze snu: byl-li krásný, s lítostí, z noční můry pak s ulehčením. Procitnutí do bdění je pak pointou, tečkou za snem; svatbou v laciném románu, smrtí za životem. Je to snad konec? Kdeže...

MAREL: Zdál se mi kdysi tento sen: Ještě než jsem usnul, objevila se matčina tvář. Usměvavá, prozářená dobrem. Asi tak padesátiletá, kulaťoučká a růžolící (bolest vždy dokázala potlačit – prázdné tuby od prášků balila do novin a ukrývala je až na dně nádoby s odpadky). Usnul jsem a vydal se po mostě na druhou stranu řeky. Most vedl vzhůru, dosti příkře, jinak, než bývá u mostů obvyklé. Předě mnou kráčela skupina lidí rozdílného věku roztažená po celé šířce vozovky; poslední cupitala docela malá holčička s taškou přes levé rameno. Byla tak malinká, že když jsem jí podal ruku, musela svoji zvednout do výšky. Zeptal jsem se jí, ke komu patří. Měla pevný stisk ruky, tak pevného stisku by se člověk u malé holčičky ve snu nenadál. Nepatřila k nikomu ze skupiny chodců (ti kráčeli mnohem rychleji než my dva, skoro klusali, blížili se už druhému břehu). Holčička byla za mostem pro chleba a nesla si ho v tašce; tak malá děvčátka se pro chleba zpravidla neposílávají. Cestou po mostě – byla to chvilka – vyrostlo děvčátko v dívku. Chleba byl dvoukilový bochník. Dívka se rozhodla, že půjde se mnou. Marně jsem se jí to snažil rozmluvit; co tomu řekne maminka! Dívka si to vymluvit nedala, nepustila mou ruku a já jsem neměl dost sil, abych se jí vysmekl.

Vešli jsme do domu nad řekou, z ulice rovnou do rozlehlého pokoje s cihlovou podlahou a nízkým dřevěným stropem; bylo tam útulno a teplo, na stole hořely svíčky; nábytku málo, truhly a selská almara s vybledlým ornamentem, na ní seděla drobná černobílá kočka a číhala. Hned u dveří stála matka a čekala na mne. Ve tváři měla úsměv, rázem mne zbavila rozpaků. Má průvodkyně mi vrazila bochník do rukou a už tady zůstala. – Přejdou hosti, řekla matka, – půjdu si plést, abych nerušila. – A odešla kamsi dozadu, do obdélníku prudkého světla. Zavřela za sebou dveře, přibouchla zářivý obdélník. Položil jsem voňavý chleba na stůl. Kočka skočila dívce do klína a nechala se hladit. Všude kolem, na stole i na truhlách, stály sklenice a skleněné čajové

šálky naplněné vínem, jako by hosté už tu byli. Z jednoho šálku jsem se napil a víno bylo dobré.

KAREL: Své blízké nosíme v sobě – i nepřátele. Umírají jen zdánlivě, domněle odcházejí nám ze života; ve skutečnosti však zůstanou. Neutečeme jim, ani kdybychom běželi neuvěřitelně rychle. Ani když si umíníme jim uprchnout. Drží se nás jako klíště, nelze je setrást, neboť se nám zaryli do duše a stali se její součástí.

MAREL: Barela jsi k nám přivedl poté, co se opět objevil v našem nevídaném městě. Příchozím, ledva vystoupí z vlaku, padnou do očí drobné řezavé součásti vzduchu – zbytky po spáleném uhlí a po nebožtících, spalovaných v krematoriu nad městem. Pak chodí s očima přivřenějšíma, než je zapotřebí. Měl na nohou boty s neuvěřitelným množstvím okovaných dírek provlečených tkanicemi odpovídající délky. Usedl v předsíni na podlahu a začal rozšňorovávat; chtěl dostat zvyku, který se ujal v našem městě a v celé zemi, zvyku nepěknému, nedůstojnému, přesto dodržovanému. Rozvazoval si tkanice a mhouřil oči po způsobu nově příchozích, ačkoli v tomto městě prožil před časem hezkou řádku let. Prováděl obřad zouvání mlčky a nedbal našich výzev, aby toho nechal, u nás že máme rádi hosty obuté. Pak jsme i my zmlkli, přihlíželi a čekali, kdy promluví a co řekne.

V pověstech, které Barela předcházely, byl ozdoben temně rudou růží (snad v zubech?), tentokrát ji však zřejmě nechal doma. Jeho jméno nezvučelo malebným seskupením hlásek, nýbrž blíže neurčeným významem, který byl do něho vložen. – Kdyby tady byl Barel! povzdechl si mladý básník – jmenoval se Hlad – v protiatomovém krytu kdysi v noci, bylo jaro nebo léto, podzim či zima. Bylo horko a těžký vzduch ze svící a cigaret nutil přítomné k přivírání očí, i když zde, v podzemní hospodě, neobsahoval tolik pevných částek, kolik jich bylo venku pod temně rudou

oblohou, k níž byly vymršťovány vysokými komíny; od ní se pak odrážely a padaly na holuby, mezi obyvatele, stromy a trávu, na psy a zbloudilé krysy, pátrající po příhodné hospodě.

Podzemní kryt byl plný básníků a básnic, z nichž největším byl básník Hlad; dokázal zahrát na příčnou flétnu něco sonát, uměl se postavit na hlavu a v této pozici setrvat až do omrzení. K tomu však nebyla příhodná chvíle. Všichni přítomní kouřili a pili: lyrikové víno, epici pivo, prozaici pivo a rum; kouřili, pili a mlčeli, dívali se na největšího básníka Hlada, očekávali, že se nějak zachová. A Hlad si toho byl vědom. Hrát na příčnou flétnu nemohl, neměl ji při sobě, a kdyby se postavil na hlavu, peníze by se mu vysypaly z kapes. Chvíle pro čin nastala – básník Hlad si povzdechl: – Kdyby tady byl Barel! – A všichni básníci mu přitakali.

Tímto způsobem jsme se s Barelem setkali poprvé.

KAREL: Postávali jsme tenkrát v podzemním krytu, všechny židle byly obsazeny; dívali jsme se na básníky přivřenýma očima, klábosili s výčepním, upíjeli pivo z láhve a rum ze skleničky a pomýšleli na placení. Oba jsme vycítili, že sem nepatříme, že jsme tu navíc. Rád bych však tomu porozuměl, oslovil jsem tedy básníka Hlada. Pohlédl na mne shovívavě, po chvíli odpověděl: – Čekáme. – Ano, seděli v podzemním krytu a čekali.

Zpočátku si ani neuvědomovali, že čekají; seděli jen tak. Snad se na tyto chvíle dokonce těšili, než vyšli ze svých domovů, než si přepočítali peníze a cigarety; snad i nedočkavě chvátali do společenství sobě rovných, neboť kdo to dokáže být sám se svými myšlenkami, se svými básněmi, se svou bezradností? Nejdříve projevíli radost ze setkání: úsměvy, snad i podáním ruky. Usadili se na dosud neobsazených židlích a prohodili několik nevýznamných slov. Nemluvili však o básních, ačkoli by rádi, o svých; nejraději by je všem na potkání recitovali a přijímali pochvaly, slova uznání, uvítali by delší rozpravu o významu a skvělosti recitova-

ného. Jenže tu byli básníci mezi sebou a každý z nich by se rád blýskl svou básní; vždyť básně ostatních byly tak bezvýznamné... Proč tedy nešli jinam, proč nevyhledal jeden každý z nich raději společnost nebásníků, společnost čtenářů básní, u nichž se dá předpokládat zájem, a dokonce i vděk za živou produkci živého básníka, ochotného se jim postarat o povyražení?

Otázka, kterou jsem Hladovi položil, byla nepatřičná; její nepatřičnost jsem si uvědomil, až když mi vyklouzla z úst. Jakákoli otázka by byla nepatřičná, ale já jsem se pídil po vysvětlení. – Čekáme, odpověděl básník Hlad, – něco se musí přihodit. Někdo vstane a zavadí o sklenici. Vylije zbytek nápoje, sklenice se rozbije... ale to není ono. Už se tu jednou stalo, že kdosi začal zpívat. Bylo to neslýchané, zajímavé, zvláštní... pak ale přestal. Ani to není řešení. A dneska jste přišli vy dva, klábosíte s výčepním, smějete se hlasitě a položili jste mi prostoduchou otázku. Vždyť odpověď je nabíledni. Čekáme, zda se něco udá, něco podstatného, že se pak změní všechno od základu, vždyť takhle to dál nejde. Čekáme, že se třeba vrátí Barel...

MAREL: Moc se mi ulevilo, když jsme odtud vypadli. Šli jsme pak do hospody NA ROŽKU, a jakmile jsme se napili z prvního čepovaného piva desítky, nahrnula se tam odpolední směna.

Většina obyvatel našeho města si vydělává prací, která má spojitost s uhlím; jedni uhlí rubají, jiní je spalují v obrovských pecích – barví noční oblohu na červeno a zahušťují vzduch. Ve městě je zapotřebí i spousty hospodských, aby stačili napojit všechna vyprahlá hrdla. Básníci jsou samozvaní, k ničemu. Jsou si toho vědomi, proto žádný z nich – až na jednoho – nenašel odvalu recitovat své básně po hospodách žíznavým. Ani hospodští při neustálém pobíhání s püllitry, při nekonečném handrkování se sebevědomými a netrpělivými opilci nemají smysl pro krásu slova básníkovu.

Jediný básník, který si troufal použít poezie na veřejnosti, básník Lipovský, neměl onu ctižádost mladých básníků – okouzlit nebo omráčit posluchače silou myšlenek vlastní hlavou vymyšlených. Jeho záměr byl prostší. Do pečlivě vyhlédnuté oběti udeřil básní a tloukl tak dlouho, pokud se nevysypalo několik korunek na dvoudecák červeného. Jeho poezie vznikla už dávno, snad před třiceti lety – tehdy ještě tolik nepil, tehdy ještě občas něco napsal – a svůj účel plnila po všechny ty roky spolehlivě. Ani ostřílený básník Lipovský by se neodvážil oslovit verši celou hospodu. Po svých obětech-jednotlivcích se sápal v ústraní: mezi dveřmi k záchodkům, v pasáži Vesmír, v odlehlých ulicích. Za léta působení podařilo se mu vybudovat okruh známých tváří neagresivních lidí slušných povah, především příslušníků inteligence, která je i v průmyslových městech nezbytná; neopovrhoval ani mladšími kolegy básníky. Všichni, kdo Lipovského znali, a znali ho všichni, vyklopili desetikorunu dříve, než odezněl první verš. Básník moudře umlkal, děkoval vroucně příznivci poezie a chválal do nejbližší hospody, věda, že nejdůležitější je mít na první sklenici. Ty ostatní spadnou už z nebe samy.

Seděli jsme v hospodě NA ROŽKU a pozorovali havíře. Měli oči od uhlí a žízeň po osmi hodinách v díře. Aby příliš neobtěžovali číšníci, která lépe vrtěla zadkem, než roznášela pivo, postavili se u výčepu do zástupu, každý zaplatil a po zaplacení obdržel čtyři plné püllitry. Pod prudkým světlem zářivek v místnosti sousedící s výčepem vypili svá piva – první dvě rychle za sebou, zbývající pak volnějším tempem. Pili mlčky, dívali se do sklenice zrovna pité nebo před sebe, na ohryzky svých protějšků. Když byli hotovi, odešli na tramvaj.

KAREL: Ano, básníkům z podzemního krytu chybělo Lipovského poznání účelu poezie. Domnívali se – největšího z nich Hlada nevyjímaje – že je tu poezie proto, aby byl její tvůrce chválen,

uznáván, veleben a ctěn. Nebylo však kým, nebylo snad ani proč. Proto se každé noci tulili k sobě v houfu, nerozlučné sešitky v zadních kapsách přisednuté k židli, očekávali událost, nejráději zázrak.

Chovali jsme se tenkrát, Mareli, nemožně. Klábosili jsme s hospodským o počasí a o tělesných přednostech přítomných básnic, smáli jsme se hlasitě a chválili rum, neboť byl levný, levnější než v obyčejných hospodách, a voněl. Po hodné chvíli jsme si uvědomili, že rušíme, že znesvěcujeme svatostánek poezie, přítomné mezi zadky básnickými a ošoupanými prkýnky židlí. Básníci to však strpěli, neboť bylo o nás známo, že jsme komedianti, od nichž nelze nic jiného očekávat. Třeba někteří z nich uvažovali o možnosti přečíst nám nebásníkům něco zpod zadku, kdyby se k tomu naskytla příležitost, kdybychom je o to požádali.

MAREL: Nikdy jsem netušil, jak pevná a neproniknutelná může být hmota, vyrobená z pomletého dřeva a přísad. Vosí hnízdo – křehké kouzlo přírody, papír. Náš prostor má dva změřitelné a jeden odhadnutelný rozměr: devatenáct šlápot v botách číslo 41 délka, šířka dvanáct a půl šlápoty, výšku odhaduji na tři metry dvacet nebo třicet, z decimetru se nestřílí. Podlaha, stěny a strop jsou z téhož materiálu, téže barvy. V rozích mezi stěnami by se daly předpokládat škvíry, jimiž by bylo možno nakouknout do prostoru mimo. Škvíry tu však nejsou, světlo přichází pouze otvory ve víku a těmi nelze nakouknout jinam než vzhůru do bílého, nikdy se neměnícího, patrně umělého světla, jehož původ jsem dosud nevypátral. I kdybych se ti, Kareli, postavil na ramena a s hlavou zvrácenou nahlížel vzhůru, k ničemu by to nevedlo.

KAREL: Na to jsme už přišli, že není úniku. Nebo lépe, že se odtud nedostaneme, ani kdybychom využili všech prostředků: nehtů a zubů k drásání, slin a jiných tekutin k rozmáčení stěn. Lze

předpokládat, že po zdolání této překážky – a zdolat by se s vynaložením značného úsilí patrně dala – vyvstane překážka další, na jakou už naše síly nemohou stačit. House, kterému se podaří (jakousi náhodou, vysvětlitelnou pouze ledabylostí převažeče) vyklouznout z krabice, v níž je převáženo, upadne (třeba i z výšky zavazadlového prostoru) a rozplácne se na černě olejované podlaze. Přežije-li pád, je uloveno za pomoci ostatních cestujících a vykázáno do patřičných mezí; pakliže se zabije, bude štitivě uchopeno špičkami prstů a vrženo na hnojiště. Je snad člověku dáno poletovat Kosmem a vrážet do hvězdného prachu?

MAREL: Jednoho dne se uprostřed místnosti objevila malá, asi půlroční kočka, černá a bílá. Uprostřed místnosti s kobercem kokosákem, se dvěma křesly, gaučem, nízkým obdélníkovým stolem, s kulatým jídelním stolem a čtyřmi židlemi, s příruční knihovnou, stále zelenými rostlinami v květináčích, s televizorem přenosným pronikavě oranžové barvy a s hudební skříní. Na každé stěně visel jeden obraz, i na stěně s oknem. Na největším obraze převládaly temně a méně temně modré barvy, z nichž vyzařovaly tóny rafinovaných šedí, zemité sieny i překvapivých žlutí; bedlivý pozorovatel by po chvíli pozorování nezadržel tlumený sice, přesto však výkřik překvapení, neboť by zjistil, že obraz není abstraktní, objevil by na něm dvě figury – mužskou a nad ní ženskou – namalované rozmanitými tahy štětců a špachtlí, razantně i s jemným smyslem pro detail, pro kultivovanost malby, se smyslem pro rytmus tvarů, barev i struktur. Vnímavý pozorovatel by se mlsně olízl, ponořil sosák do obrazu a pil tak dlouho, až by se opil, a pak by ještě rukama hladil se zavřenýma očima povrch, výstupky a prohlubně a předl by rozkoší, tak krásný byl ten obraz. Na zdi proti oknu pak visel jiný, zcela odlišný obraz, udělaný z teplých okrů, kraplaku, hnědí a špetky zeleně tmavé, obraz o prchající holčičce Marcelce, o tatínkovi, který se ji pokouší zachytit štětcem v pravičce, jenže to by musel pustit maminčino ňadro svírané levičkou a malovat oběma a ještě rychleji. Marcelka totiž prchá před čtyřma maminčinýma rukama, před třemi s třemi lžícemi i před čtvrtou s hrnkem bezpochyby chutné kaše. Půlkou těla je už z obrazu venku. Nad jídelním stolem vedle okna visel obraz se dvěma zelenými hruškami na bílém talíři, v temně, pařížsky modrém prostředí. Poslední obraz, poněkud zastrčený za příruční knihovnou, představuje hlavu muže s vy-

poulenýma očima a obličejem i vlasy šedé barvy. Krk mu zakrývá šedá ruka a není patrné, komu patří; škrtí se ten muž sám, nebo je někým škrcen?

Čtyři lidé se shlukli kolem kočky a pokoušeli se vlichotit do její přízně. Každý z nich se snažil o to, aby si kočku naklonil, aby přilnula právě k němu a on mohl triumfovat nad ostatními. Dělali na ni: Čiči, no pojd', malá, neboj se... a podobně. Kočka se nebála, nechala se od nich hladit, i když ji hladili současně, nikomu neprojevila větší, nikomu menší přízeň. Po chvíli se jim vyvekla, rozhlédla se po obrazech, po nábytku, vyskočila si do křesla a rozhodla se, že tady zůstane.

Žila pak v pokoji se čtyřmi obrazy několik týdnů, žila v celém bytě se čtyřmi lidmi, čtyřmi pokoji a příslušenstvím, ve světě rozměrném 120 m² obytné plochy. Jednoho dne odešla. Bylo to pošetilé, odcházet od čtyř lidí, kteří se o ni starali a měli ji rádi, krmili ji a vynášeli zbytky její látkové přeměny. Měli ji za vlastní – povídali si s ní, hladili ji, nechali se od ní škrábat něžnými tenoučkými škrábanci; jídlo, které nechala, házeli do odpadků a dávali jí jiné, ještě chutnější. Vodu měla vždy čerstvou. Pokud jí někdo šlápl na nohu, omluvil se lítostivým hlasem. Měli ji rádi, a proto ji nepouštěli z bytu ani na chodbu domu, aby nezabloudila, aby se jí nic zlého nepřihodilo. Když zjistili, že není v pokoji, když prohledali celý byt se všemi zákoutími a možnými skrýšemi – třeba si s nimi jen tak zažertovala – když prohledali chodbu domu od půdy až po sklep, vyšli na ulici a prohlíželi chodník a vozovku; hledali i mezi zaparkovanými auty, i na střeších zaparkovaných aut, nic však nenalezli. Záhada zamčeného pokoje.

KAREL: Záhada zamčeného pokoje s otevřeným oknem. Odešla otevřeným oknem ze čtvrtého patra ve stavu roztoužení, ačkoli byla ještě docela mladá, půlroční, na sexuální život času dost; přišlo to však na ni, nemohla si pomoci. Kočka přišla, kočka odešla.

Počátek a konec, literární útvar je uzavřený, nezajímá nás, co se stalo předtím a co potom. Mezi příchodem a odchodem kočky, mezi počátkem a koncem jsou čtyři lidé, žijící dosud a poté bez kočky. Jednoho dne odešla, zdánlivě jako by se nic nezměnilo, jako by tu nikdy nebyla, jako by se nic nestalo. Původně byli lidmi bez kočky, pak lidmi s kočkou, nyní se stali lidmi, kterým odešla kočka. Poznamenala je svou přítomností – oblíbili si ji, naplnila jim jistou sumu času, byla jim podnětem k získání nových zkušeností, byla zdrojem příhod, zážitků, nových, veskrze příjemných pocitů: pocit prstů v hebké kožešině, teplo živého tvorečka v klíně, ostrost drápků na kůži, radost ze hry, z pozorování lovu pohyblivého předmětu, oddanost jejich očí kočičích, kterou pokládali za definitivní. Dala jim však navíc pocítit hořkosti z nevděku, připravila jim chvíle marného hledání, prázdnoty po ztrátě, výčitek za nedbalost. Obohatila je o další životní rozměr – o zkušenost soužití s živým tvorem nečlověkem, o zkušenost ztráty. Jak patřila kočka jim, tak oni patřili kočce. Kočka odešla, mohlo by to tak zůstat; mohli ji nenajít a jinou si nepořizovat, neboť jejich kočka nebyla nahraditelná kočkou jinou. I kdyby si pořídili náhradu a znovu se stali lidmi s kočkou, nepřestali by být lidmi, kterým odešla kočka.

Odmítám tvou verzi, Mareli, a nabízím svoji, s otevřeným koncem. Kočka ve stavu roztoužení vyskočila nepovšimnuta na okno, packy jí sjely po hladké římse, kočka spadla ze čtvrtého patra, pád přežila a odbelhala se na druhou stranu ulice, vklouzla pootevřenými dveřmi do chodby protějšího domu a tam si lízala rány. Druhého dne psali čtyři lidé na cedulky: ZTRATILA SE ČERNOBÍLÁ MLADÁ KOČKA a své telefonní číslo, lepili cedulky po okolí. Šli na policii, vyptávali se sousedů, telefonovali na všechny strany, až se jí nakonec dopídili. Našli ji na zvířecí klinice celou rozlámanou. Přisvědčili ke složité operaci a zaplatili nehoráznou sumu peněz. Po několika dnech si odnesli kočku s packou

v sádře, s oholeným bokem a s dlouhou sešitou jizvou; doma ji uložili na měkké, nosili jí vybrané kousky jídla a radovali se silně, když začala pajdat po bytě. Konec kočičí příhody, Mareli, nechá na sebe ještě léta čekat a nebude tak efektní jako ten tvůj; obejde se bez záhady. Po letech sejde kočka stářím.

MAREL: Hráli jsme divadlo už dlouho před Barelovým návratem.

Když si rozšněroval boty, když si je zul a postavil na rohožku pod věšákem, když jsme rozdmychali samovar jasné slunéčko, dědečkovu válečnou kořist z ruských legií – dmychalo se holínkou do dřevěného uhlí – dalo to fušku, než jsme ho rozdmychali, než přestal čadit a jenom žhnul a rozžhavena voda provázená oblakem páry chrstala do šálků, usedli jsme ke stolu. Čaj se jmenoval Vietnamský čaj, byl ve zlatém a zeleném, velmi ošklivém balíčku, byl nejlevnější, proto jsme ho měli, že ho bylo třeba moc pro naše čajování a všichni Vietnamci, kterým jsme čaj nabídli, ohrnovali nad námi nos. Chtěli jsme tenkrát napsat hru, v níž by dva hráli o tom třetím a nemohli jsme se pohnout z místa. Proto jsme si pozvali Barela vzápětí poté, co se vrátil z Prahy, nebo snad ze San Franciska – měřil tam dvoumetrem mosty. Co naměřil, zapomněl. Nešlo však o výsledek, nýbrž o samotný akt měření. Nalil jsem čaj do šálku a začal rozmluvu o divadle slovy:

Kolik je hodin?

KAREL: K čemu to zrovna tady potřebuješ vědět?

M: Nerad bych začínal předčasně nebo pozdě. Nejráději bych začal v pravou chvíli, proto se ptám po čase.

K: Mám sice hodinky, neboť jsem moderním člověkem dvacátého století, druhé poloviny jeho druhé poloviny. Podívám se na zápěstí a vím, jak je tomu s časem. Pokud je nezapomenu natáhnout...

M: A nezapomněls?

K: Ne, nezapomněl. Nemohl jsem je natáhnout, jak bych mohl, když jsem tady a hodinky jsou tam. Tam toho mám! Nechal jsem tam dvě malé dětičky, milující manželku, polámanou kočku, akvárium plné všelijakých rybiček...

M: ... tenisovou raketu, hospůdku jako klíčku, vzduchovku s krabičkou broků a svá oblíbená místa. Když jdeš po ulici, patří ti ulice. Všechny lidi miluješ, kdejakou holku... Já už ty tvé žvásty znám. Nic nemáš. Nemáš dvě malé dětičky, nemáš hospůdku jako klíčku, manželku nemáš, polámanou kočku a rybičky jakbysmet. Všechny milovat nestihneš.

K: Žraloci mi patří a velryby a velehory, ptáci ve vzduchu, zvěř v leších a na polích, jsem pánem tvorstva, jsem člověk.

M: Kolik je hodin, člověče?

K: Až nastane pravá chvíle, zmíním se. Jsem pánem času.

M: A já jsem pánem tohoto divadla. Je to můj svět.

K: To že je divadlo? Tahle krabice od bot? Víko, dno, jedna stěna, druhá stěna, třetí a čtvrtá? Čas zde strávený ukusuje ti z mozku. Jsme tady bůhví proč, snad abychom nemohli být jinde, a režisér v uniformě dozorce dozírá nad našimi slovy a skutky. A proč ty nemáš hodinky?

M: Ze zásady. Nesouhlasím s dvacátým stoletím.

K: Zavínil to Baltazar. Baltazar zavínil všechno.

M: Ano, samozřejmě, kdo jiný nežli Baltazar; zavínil to, neboť tu není. Všechno jsme pozbyli, ale divadlo nám zůstalo. Miluji divadlo, je to celý svět.

K: Celý svět je divadlo.

M: Banální...

K: Možná banální, leč vývoj k tomu směřuje. Technika je určujícím faktorem našeho bytí. A ty nesouhlasíš s dvacátým stoletím! Není daleko doba, kdy divák nasedne do dopravního prostředku s nápisem DIVADLO a vydá se do světa. Místo u okénka deset korun, v uličce sedm padesát, ceny lidové. Dopravní prostředek má křídýlka, raketové pohony, všechno super, div techniky. Píše se rok 2031.

M: Nesouhlasím ani s jednadvacátým stoletím. Ze zásady!

K: Huří! a jsme v Benátkách. Za pultem stojí chlap a žárlí. Až přijde domů, uškrtí ženu. Z očí mu srší blesky, je celý černý od přírody nebo snad od žárlení, prodává zrcadla.

M: Proč zrovna zrcadla?

K: Co jiného v Benátkách? Jako gondoliér by se neužil. Přijedou Američani, chtějí si za ty peníze užít romantiky, vlezou do gondoly a tam na ně zpod slamáku vyjukne negr. Jako na Páté avenue. Kvůli tomu nemuseli až do Benátek.

M: Je zarážející, že ve svých modernistických konstrukcích nedokážeš vymyslet nového hrdinu, hrdinu jednadvacátého století! Uchyluješ se k osvědčeným postavám a trháš si ostudu demonstrací svých chabých znalostí klasiky. Všichni dobře víme, jak to s tím Othellem doopravdy bylo.

K: Tak dobře. Škrtám Othella, dopravní prostředek s křídýlky zůstává. Hrdina nové éry se jmenuje Baltazar. Baltazar je věčný, taky černý a navíc král. Kus se jmenuje PO STOPÁCH BALTAZAROVÝCH. Fůra zážitků, spousta dobrodružství, striptýz, vraždy, hrůza, láska... Šíleně moderní kus ze života.

M: A co Baltazar, dostanou ho?

K: Samozřejmě ho nenajdou. Ani tělo jeho, ani hrob jeho, ani smrad po něm. Chápeš ten fór? Hlavní hrdina dramatu, a divák ho očičkem nezahledne.

M: Bude-li divák jen trochu temperamentní, zdemoluje dopravní prostředek a uláme mu křídýlka. Udělá ti z toho superdivadla kůlničku na dříví.

K: Mýlíš se! Nepředpokládáš vyspělého moderního diváka jednadvacátého století. Je to hra ze života. V životě společnosti se už v tomto století člověk pomalu vytrácí. Což teprve ve století příštím; ani smrad po člověku nezbude. I Baltazar se ztratil...

M: Kéž jsme ho byli nikdy nepotkali!

K: Jenže tenkrát potřebovali jsme třetího a mouřenín se dostavil.

M: Rád bych začal a nevím, je-li už teď ta pravá chvíle...

K: Předpokládejme, že předpokládání diváci se dostavili a předpokládaná pravá chvíle nastala. Aby ti nebylo líto, že hraješ jen čtyřem stěnám, víku a dnu, budu ti divákem, tleskačem a pozorným posluchačem. Začni.

M: Lidé! Někdo vás počal, někdo porodil, někdo vám dal jméno. Někdo vás vzdělal, kdosi vám klade nástrahy. Někdo se postará o vaše zbytky. Ale za něco si přeci jen můžete sami. Vykám vám, neboť si vás vážím. I sebe si vážím. A vážím si vás i sebe proto, že jsme se i přes to všechno dožili svého věku. Jsme tady, vy i já a nejsme mrtvi. Není to báječné?

K: Ohromné! Ale co příběh?

M: Příběh, příběh... Co je to příběh! Sled událostí v časové posloupnosti řazených za sebe, před sebe, vedle sebe, pod sebe nebo nad sebe. Zápletka, rozuzlení. Časová posloupnost může být reálná, ireálná, zpřevrácená podle naší potřeby nebo zcela nesmyslná. Na divadle je možné všechno – i zpívat; využijme tedy alespoň něčeho.

KAREL: Jako nyní, byli jsme na počátku příběhu sami dva, pokud nás nebylo ještě míň. Až do téhle chvíle to vypadalo docela slibně, jenže jsme nevěděli jak dál, jak z toho vybruslit, byli jsme v koncích. Proto jsem k nám přivedl Barela, člověka bohatého zkušenostmi, nabytými měřeními mostů dvoumetrem, člověka, na jehož příchod čekal protiatomový kryt plný básníků jako na příchod spasitele. Barel důstojně přijal jejich hold, chvíli se nechal okukovat, popil vína obou barev, piva i rumu, a odešel se mnou na čaj ve chvíli, kdy básník Hlad a po něm ostatní básníci a básnice začali sahat do zadních kapes pro poezii. Zachránil se v našem bytě za zamčenými dveřmi a netušil, že byl vlákán do pasti, že po něm budeme chtít, aby nám pomohl z bezradnosti. Vyslechl náš dialog s patrnou pozorností, řekl: Hm, dopil čaj a zvedl se od stolu. Domnívali jsme se oba, že si jen odskočil na

záchod, že se nám vrátí. Po půlhodině jsme ho našli v předsíni; seděl na zemi a šněroval si boty. Než vyšel z domu, rozhlédl se na všechny strany, zda mu nehrozí ještě nějaké nebezpečí.

MAREL: Na rozdíl od krabic k převážení mláďat domácího ptactva je naše krabice nepohyblivá; nikdo ji nezvedá za motouz a nepřenáší z místa na místo, ani pohyby dopravního prostředku nejsou patrné. Domníval jsem se, že podobně jako u mláďat domácího ptactva je i naše krabice příbytkem prozatímním; jenže v ní vžijeme už hezky dlouho a nic nenasvědčuje tomu, že by se naše situace měla v nejbližších okamžicích změnit. Krabice je nepohyblivá zvláštním způsobem a mne se náhle zmocnilo podezření, ničím rozumným odůvodnitelný pocit, tušení jakési, bojím se to nahlas vyslovit, a přece to řeknu: že se snad ani neotáčíme tím navykklým způsobem se zeměkouli... Ale to je zřejmě prelud, konstrukce mého ducha, ovlivněného nezvyklostí situace. Dokonce se mi zdá, že zdrojem světla, které k nám proniká otvory ve víku, není umělé osvětlení, jak jsme se dosud domnívali, nýbrž sluneční světlo. Slunce, které není čas od času zastiňováno mraky; slunce, které nezapadá...

KAREL: Často se mi vracíval báječný sen o moři hnedle u Paříže; o teplém moři s dlouhou pláží a palmami a pískem narůžovělým, o pláži se snědými lidmi, chodícími po špičkách a mluvícími šep-tem; a bílí koně na neslyšných neokutých kopytech pádí vodou a rozstříkují drobné kapičky duhových barev. Voda je teplá jak lidské tělo, měkká jak pampeliščí pápěří – kolébka v těle matky. A já se vznáším s očima dokořán, víc je otevřít nemohu, a přece nic nevidím, žádný konkrétní tvar, nic popsateľného, nijak sdělitelného. Je to balzám pro oči, moc dobře jim to dělá; ačkoliv nebyly bolavé, přesto je hojí ta voda snového moře, snad aby lépe viděly, až ráno vstanu, až si je protřu, snad aby prohlédly všechno a vším, i porcelánovými stěnami hrnku do molekulární struktury ranního čaje, snad aby doviděly skrz atmosféru a potom kosmic- kou tmou na konec všech věcí. Nebo snad na počátek?

Už dlouho se mi nezopakoval, snad proto, že ho není zapo- třebí. Už dlouho, po celou tu dobu nezměřenou a nezměřitel- nou, co jsme tady, nepozřeli jsme sousto a nenapili se krůpěje. A když si položím ruku na prsa, neslyším tlukot srdce, hrudník se nevzdouvá; chřípí se nezachvěje a tvůj hlas ke mně nedoléhá. Přesto však vnímám každé slovo, i to nevyřčené, zabarvení hlasu, každou zámlku. Dítě z tvého snu – byl-li to sen – jako by stálo s vonícím bochníkem přede mnou, jako by mi před očima vyrost- lo v dívku a potom zmizelo. Cítím svíravou chuť čaje v ústech a teplo se mi rozlévá v útrokách. Nepotřebuju útěchu snového moře, vznášíme se v něm s očima dokořán, hýčkání kolébkou v těle matky. Klábosíme o věcech minulých.

MAREL: Nyní nastala chvíle chvály kola – jízdního kola, bicyklu, velocipedu. Je to přístroj, který se pohybuje prostou silou

jezdcových svalů podstatně rychleji než nejrychlejší běžec. I ve srovnání s koněm má nespočet výhod; nevýhodu jen v tom, že nedokáže do schodů; a nelze s ním hovořit jak s koněm, je to koneckonců mrtvý předmět z kovu, gumy a umělých hmot. Kdo však má dneska na koně! Kdybych měl spočítat všechna jízdní kola, která jsem kdy – synek chudobný – vlastnil, napočítal bych čtyři. To první bylo žluté a záhy jsem z něho vyrostl. Ostatní byla modrá, mívala přehazovačky a ráfkové brzdy. Z nich se zachovalo jen jedno, říkám mu Modrý Pták trojka. Jezdívám, jezdíval jsem na něm tam a zase zpátky, a vítr mi vyfoukával starosti z hlavy a srdce mi ta jízda naplňovala radostí. Chválím kolo a nikdy je nepřestanu chválit. Povím ti příběh mladistvého cyklisty.

KAREL: Ano, s koněm je možno rozprávět; je však požadováno, aby nosil jezdce na zádech, kdykoli se zachce jezdcí. Nevím o žádném, který by se koně zeptal, smí-li na něj usednout. I s kočkou je možno mluvit a člověk po ní požaduje už jen to, aby byla; neboť myši, kterých by ho zbavovala, se ve čtvrtých patrech městských bytů většinou nedostává. A i kdyby, kočka si poručit nedá. Člověk by rád hladil kočku zrovna teď, kočka však přijde jenom tehdy, když jí se zachce. Chválím kočku. Na kočce nelze rajtovat, ani kdyby si sama o to řekla. Kočka je dostupná každému, kočky se nekupují, dostávají se nebo samy přijdou. I kolo je dostupné každému, kdo po něm zatouží. Chválím i kolo. Nejlépe je mít kočku i kolo.

MAREL: Mladistvý cyklista snesl bicykl ze schodů, od půdy před dům, a už na chodníku se vyhoupl do sedla. Nadlehčil přední kolo trhnutím řídítka k sobě a seskočil z okraje chodníku na asfalt. Hodnou chvíli jel městem – polykal výfukové plyny, dýchal částičky shořelého uhlí a taky dusík, kyslík, argon, neon, helium, krypton, xenon, vodní páru a kysličník uhličitý, snad i špetku ozónu, vodíku a amoniaku. Nemyslel však na to, co dýchá, jel na

kole ven z města v očekávání radostné události, neboť jednou k ní muselo dojít. Proč ne třeba dneska, když včera k ní nedošlo. Za městem odbočil z asfaltové silnice na silnici prašnou, šedivou šterkem, příjemnou, vroubenou třeshněmi, plody se už rděly. Byl sice mlád, ne však tolik, aby se divil polucím, které se občas dostavovaly a jež si tu a tam sám přivodil, hrubě nespokojen s průběhem a výsledkem. Každou volnou chvíli projezdil krajem očekávaje radostnou událost, jež by se za zavřenými dveřmi pokoje, v němž býval sám, nemohla uskutečnit. Věděl, že by se měla dostavit, byl už nejvyšší čas; obával se však, že by ho mohla minout. Báł se, že by ho mohla mίjet až do smrti. Smrti jako takové se neobával příliš, báł se jen, že by mohl umřít bez poznání, jako přerostlé dítě.

Občas nosíval jedné dívce futrál s houslemi. Nosil jí ho, kdykoli měl k tomu příležitost, aby ho dívka nemusela nosit sama, neboť jí miloval. Miloval jí tolik, že ani nepomyslí na to, že by se jen dotkl rukou její ruky. A když k tomu došlo bezděčně, hýčkal si ten dotyk, opatroval jej, a když si na něj vzpomněl, projelo mu tělem sladké mrazení. Ačkoli přečetl řadu románů o všem možném a ve většině z nich docházelo k souložím – mladistvý cyklista se nespokojoval s jedním přečtením takovýchto pasáží – nedovedl si představit, že by to mohlo postihnout i jeho s milovanou dívkou. Ve snech, končících skvrnou na prostěradle, zjevovala se mu nahá žena, jejíž obličej si vůbec neuvědomoval. Když roztáhla nohy, vypochoďovala z jejího lůna rota vojáků v malebných stejnokrojích, na hlavách měli papírové čáky a dva poslední vlekli za sebou těžký kulomet MAXIM. Velitel seděl na grošovaném koni a v napřažené ruce držel nahou šavli s červeným střapcem u koše. Když odpochoďovali do polí válečných, když doznělo velitelovo: – Levá, dva, raz dva..., žena přitáhla cyklistu k sobě, sevřela ho stehny, tiskla si ho k hrudi a pokoušela se vyndat mu z kalhot úd. Šlo to však nesnadno, pachtila se usilovně, funěla

a nemohla popadnout dech. Ve chvíli, kdy se nešikovným prstům podařilo zmocnit zduřelého údu, bylo po snu.

Cyklista se nemohl zbavit domněnky, že k radostné události může poprvé dojít jen s ženou zkušenou, nemilovanou, nejlépe nevěstkou, a byl rozhodnut nechat se zbavit břemene při první příležitosti.

KAREL: Vyrábím z kancelářských sponek takové podivné krucánky: narovnáám sponku, v polovině ji ohnu a potom krotím co nejtěsněji; snažím se drát zkroutit do nejmenšího objemu, docílit co nejpravidelnějšího vinutí, bez nástroje. Konce drátu však trčí do stran, pouhými prsty je nezmáčknu natolik, aby vznikla bakulka zcela kompaktní, a zubů je mi líto. Kleště by pomohly, ale kde je vzít? A pak, nebylo by to stylové. Krucánky kladu do popelníků a do košů na odpadky, některé, nehotové, vypadnou mi z rukou, upadnou na podlahu, zakutálejí se a já už je nenajdu. Nikdy. Stovky, tisíce jich po sobě zanechávám, pokažené kancelářské sponky trousím životem a uklízečky je po mně uklízejí. Některé krucánky zas po sobě rozmotávám, přičemž se drátek mnohdy zlomí v původních ohybech. V případě, že zůstane neporušený, i když mu vrátím tvar kancelářské sponky, není to ono. Tvar je jenom přibližný a všelijak deformovaný – nanic.

MAREL: K dívce s houslovým futrálem vzhlížel mladistvý cyklista v údivu a sbíral síly; dosud se neodvážil ji požádat, aby mu na nějakém odlehlém místě, beze svědků, nejlépe v přírodě, na mýtině smíšeného lesa nebo mezi kmeny borovic, aby mu zahrála na housle. Třeba jenom pár taktů... Domníval se, že odvalu sebere až tehdy, když vykoná něco významného, co by mu dodalo sebevědomí: snad napsat báseň nebo namalovat obraz olejovými barvami na plátno a nějakým nenápadným způsobem docílit toho, aby obraz spatřila a on se jí zalíbil do té míry, že by

zvolala: – Kdo namaloval tento krásný obraz? Toho bych chtěla alespoň jednou spatřit, pokud je dosud naživu. – A někdo třetí by jí musel odpovědět: – Ale vždyť ho znáš, vždyť občas, kdykoli má k tomu příležitost, nosí ti housle. – Housle? řekla by se záhadným úsměvem a dodala: – Mladistvý cyklista? Toho bych se ve snu nenadála...

KAREL: Své sny většinou zapomenu, jakmile uplynou. Ještě při probuzení mám je v živé paměti a kroutím nad nimi hlavou. Vzápětí se však rozplynou, stopa po nich nezůstane, jen pocit; dobrá či zkažená nálada do nastávajícího dne. Jen málokteré mi zůstanou zcela plastické, jako bych je ve skutečnosti prožil. Copak jsem je skutečně neprožil? Jedné noci jsem si podřezal žíly na obou rukou, vyřinula se modrá krev. Zeslábl jsem v posteli, slábl postupně až do uplynutí snu, až do černé jámy bezedné nemoha pohnout údy, až do mdlobného spánku patrně, do malé smrti, nevědomí, nesnu. Sen se však vrátil, znovu jsem se podřezal a ještě hrdlo, krev vychrstla už sražená v chuchvalec; naturalistické to však nebylo, měl jsem jen pocit chuchvalce krve, jen pojem, označení. Opět na mne padla slabost jak peřina, těžká a zvlhlá potem, teplá však a docela příjemná a vše nasvědčovalo tomu, že umírám. Přišlo mi to tuze líto, bylo by škoda umřít zrovna teď, nesouhlasil jsem s takovou smrtí. Vstal jsem, protáhl se, přistoupil k zrcadlu a uviděl tvář. Byla to moje tvář, oholená od všech fousů, na bradě velmi nedbale, nemohl jsem se poznat. Byl to snad někdo jiný? Ne, byl jsem to já. Moc jsem se si nelíbil, ale bylo mi jasné, že se s tím musím smířit. A že jsem neumřel. A tu mne zalila vlna radosti a štěstí. Když jsem vyhlédl z okna, byl svátek a lidé pečlivě oblečení trousili po ulicích okvětní plátky pivoň a růží.

MAREL: Melu si svou: mladistvý cyklista namaloval obraz dřevěného srubu olejovými barvami, vystínoval trámy a na větev boro-

vice umístil pestrého ptáka. Se svou prací byl spokojen, rozhodl se, že se stane malířem z povolání. Byl to jeho první obraz a hned olejovými barvami! Ředil je olejem na jízdní kola a šicí stroje nevěda, že jsou i jiné, lepší oleje. Marně si však lámal hlavu, jaký způsob zvolit, aby se předvedl a nevypadal hloupě. Pak našel cestu: obeslal obrazem soutěž tvořivosti mládeže, organizovanou celostátně, její městské kolo. Jeho obraz srubu byl jediný olejem malovaný, který byl zaslán, a byl vystaven s několika akvarely, několika pastely a několika kresbami jiných snaživých amatérů ve výkladní skříni obchodního domu PRŮKOPNÍK uprostřed pánské konfekce. Srub byl opatřen štítkem s autorovým jménem a údajem o autorově věku. Jakmile cyklista spatřil své dílo v kontextu s díly ostatních soutěžících a v kontextu s pánskou konfekcí, stud ho zalil do zrudnutí uší a celého obličjeje, nejraději by vyrval z dlažby žulovou kostku, rozrazil sklo a ukradl svůj majetek. Došlo mu totiž, že tím opusem může zaimponovat nanejvýš své zcela nekritické devadesátidvouleté babičce s tlustými čočkami v brýlích. Jeho obraz byl ze všech obrazů nejpestřejší, řval do ulice a lákal všechny, i ty nejlhostejnější chodce, ke kochání. Záhy se kolem výkladní skříně s pánskou konfekcí vytvořil hlouček posměváčků – setrvali až do pozdních večerních hodin, kochali se i při umělém osvětlení – někteří odcházeli, jiní zaujímali jejich místa, takže se hlouček nezmenšoval; až pozdě v noci zbylo jen několik tvrdošíjných s lahvemi piva i kořalky a dva státní zaměstnanci s notesy na výroky.

Obraz srubu s ptákem a ostatní obrazy visely ve výkladní skříni bezmála měsíc a pak postoupily do vyššího, okresního kola soutěže. Po celou dobu visení vytáhl cyklista paty z domu, jenom když musel, a obchodnímu domu PRŮKOPNÍK se vyhýbal širokým obloukem. Když se na obraz ve výkladní skříni pozapomnělo, odvážil se mladistvý cyklista usednout na kolo a vyjet si do kraje. Byly prázdniny, doba jahod a třešní, doba

koupání a kupek sena, čas cvrčků, chrp a čekanky, čas prašných cest a tetelivého vzduchu, čas růží a karafiátů v cizích zahradách. Mladistvému sice, přesto však sečtělému cyklistovi přišlo líto, že žije zrovna v téhle době, kdy vítězství pracujícího lidu zavrhlo a zrušilo bordely. Kdyby k tomu bylo bývalo nedošlo, našetřil by si trochu peněz a bylo by. Jedna věc z krku. Všichni o tom píšou, Šrámek a Hrabal, to se jim to žilo! To se jim to o pířko přicházelo! A služebné dívky macaté a chlípné z venkova, ty už taky nejsou k mání... A přeci, jednu lákavou příležitost promarnil zcela spontánním NE! a zrychlením kroků v běh, když mu cikán černý u vchodu do samoobsluhy nabízel levně ženu, mladou a čistou, nechce-li. – Ne! vyhrkl zděšen a utekl, aniž nakoupil chleba, másla a mléka pro celou rodinu i s nekritickou babičkou.

Odbočil z prašné cesty, na pěšině zarostlé všelijakým býlím musel z kola seskočit. Na palouku s třemi bílými břízami, čtyřmi vzrostlými topoly, javorem klenem, keřem babyky a hnízdem rozkopaných holubinek nazelenalých a hnízdem nerozkopaných holubinek narůžovělých, s potůčkem bublavým, z něhož ptáci i laně pijou, jakmile je popadne žízeň, pohodil kolo do stínu, lehl si v trávě a díval se do perspektivy stromů, na sbíhání kmenů – domýšlel si průsečík v oblaku, jenže oblak uplynul i s průsečíkem a zůstaly větve s třepetavým listovím, nad nimi vybledlé letní modro počmárané krvelačnými vlaštovkami.

KAREL: Proč pliveme z mostů, Mareli? Z mostů do řek a na vlaky, stojíce uprostřed, třebaže bychom mohli slinu polknout, ne, schraňujeme si ji v ústech, aby byla co největší a nejtěžší, do hromad uhlí nebo štěrku se trefujeme, na střechy dobytčáků a osobních vagónů, kus sebe vysíláme do cizích krajů, do cizích moří, své zastupitele, když sami nemůžeme, aby nás tam reprezentovali, aby tam tlumočili naše poselství, to jest touhu po oněch krajích, po mořích, po neznámém, po poznání. Do oblak

nedoplivnem. Proč pliveme do zasychajícího betonu? Aby část našeho těla a naší duše zůstala věčná v základech domu, ve stěnách protiatomového krytu. Pozorujeme kola na vodní hladině, způsobená naším přičiněním; navzdory očividnému rozplývání, alespoň na okamžik jsme způsobili porušení kompaktnosti, stali se původci přírodního úkazu, maličké bouře. Vsedáme na kola, ujíždíme krajinou, a když si najdeme místečko jenom pro sebe, rozhlédneme se, zda nás nikdo nepozoruje, schraňujeme v ústech slinu hutnou a těžkou, dalekonosnou, a vědomi si vlastní pošetlosti, zamíříme na průsečík stromů uprostřed oblaku; vleže vystřelíme, aniž bychom si uvědomili, že se oblak pohybuje, že letí, mineme cíl a pak s obličejem mokrým se potichoučku stydíme.

MAREL: V tu chvíli se ozval smích. Jaký bych mu dal přívlastek... perlivý? Chápající? Vůbec ne škodolibý? Dívčí? Ano, spokojím se s přívlastkem dívčí. Byla mokrá potůčkovou vodou a cákla na něj plné hrsti, snad aby ho očistila. Vykřikl úlekem a zastyděl se ještě víc, jako by nahý krácel po tržišti. Nahá však byla ona, dívka bez futrálu na housle, zjevení. – Tělo je přeci mostem k nekonečnu, to nevíš? řekla mu s úsměvem. – Co by si duše počala sama? Kdyby splynuly jenom naše duše, co bychom učinili s těly – s rukama, nohama, ústy, s pokožkou? A ty po mně chceš, abych ti jenom na housle zahrála... Toužíš po radostné události, kudy chodíš, domnívaje se, že je to pouhá záležitost těla, fyziologická potřeba. Co by si počala tvá dušička v domě nevěstčině? Odcházel bys pak s popěvkem na rtech? La la la? Tvému obrazu srubu s pestrým ptákem jsem porozuměla.

KAREL: Dobře promluvila dívka s futrálem na housle, lépe promluvit nemohla. Dobřes ji, Mareli, vymyslel, abys posunul příběh mladistvého cyklisty na správnou stezku; zachoval ses k němu

milosrdně, ochránils ho před rozhodujícím zklamáním. Však si to za svůj mizerný obraz zaslouží. I cyklista jednal správně, když místo zbůhdarmého bloumání po kraji rozhodl se vykonat čin, byť byl nad jeho síly, a sáhl po paletě. Netušil, než se dal do díla, že nedokáže malovat olejové obrazy. Jenže jak jinak měl dát duši vykřiknout! Chtěl bych, aby tvůj příběh dopadl dobře; aby se vzali, měli děti, přijímali návštěvy (třeba i Barela) a hostili je čajem ze samovaru jasného sluněčka, dědictví po dědečkovi legionáři z Ruska. Jako by nebylo dost stránek popsaných okolnostmi rozchodů, nedorozuměními, míjením, střety, omyly, průsery, nechutnostmi... Ano, v této krabici od bot toužím po idyle alespoň v příběhu, který mi vyprávíš pro ukrácení chvíle. Chci věřit příběhu, v němž někdo dokáže pomocí barev ředěných olejem na jízdni kola a šicí stroje, navzdory výsměchu celého města, sdělit záchvěvy srdce (v nichž se sám nevyzná) a těmito záchvěvy rozkmitat srdce druhé v tomtéž rytmu. Chci, aby to dopadlo dobře, aby z paseky odjeli spolu na Modrém Ptáku, ona sedíc mu v náruči na štangli s houslemi pod bradou, hudouc divukrásné sonáty, on řídě a šlapaje. Stezka by byla rovná, široká a vyasfaltovaná kvůli nerušeným tahům šmytce po strunách a vedla by k prosluněnému obzoru s nápisem THE END. A nechci, abys popisoval jakési soulože, tvary nader a boků, délku penisu před a po. Aby čtenář tvé příhody (bezpochyby ji hodláš při nejbližší příležitosti publikovat) neupadl v mylnou představu, že pouze krasavice a nadsamci mohou se milovat a býti šťastni.

MAREL: Se svými příhodami nakládej podle libosti, mou nechej tak. Nebo se znovu pustím do popisu krabice, dané nám za prostředí. Nyní totiž nastala vhodná chvíle se o ní opět zmínit, abychom se příliš nerozvíjali po lukách, pasekách, abychom necákali kolem sebe ledovou vodou zurčících potůčků, nýbrž abychom zůstali i tam, kde jsme: totiž v krabici patrně od bot, s otvory pro dý-

chání nebo kvůli světlu, nevědouce, k čemu je to dobré, na jak dlouho a čím jsme si ji, krabici, vysloužili. Kruť si své krucánky z kancelářských sponek, máš-li jaké; ne-li, tak aspoň v duchu, ať zaměstnáš prstíky šikovní. A já je pak, až ty se pustíš do vyprávění, budu narovnávat. Tvůj příběh pak nechám na pokoji.

KAREL: – Tělo je mostem k nekonečnu... – řekla ta dívka, abys nezapomněl.

MAREL: Pak odehnali žíznlivé laně a ptactvo, neúmyslně, zvířena sama utekla, když se tak čvachtali v zurčivém potůčku a dělali: – Áááá, ta je studená! a – Brr, to to zebe! Leželi v trávě na šatech, drželi se za ruce – snad se to nedotkne tvé útloučnosti – ostatního už nasyceni, a schli, voda se na nich vypařovala, mráček nad nimi byl malý, na dosah ruky, na doplívnutí, stoupal podél stromových kmenů, protáhl se listovím, a když se stal nositelem průsečíku, vítr ho odfoukl, vlaštovky zůstaly. Když byl cyklista suchý, usedl a pohledem zavadil o černý futrál na housle, válející se v trávě. Teprve teď si všiml, že ve futrálu jsou spontánně proražené otvory jakýmsi ostrým předmětem – snad nůžkami doširoka rozevřenými, jedním z břitů – nerovnoměrně, jako by původce propadl vzplanutí vášní a vybíjel si je na neživém předmětu. Cyklista se nedokázal upamatovat, zda byl povrch futrálu porušený už dříve, když ho dívka nosíval. – Bývá na něm obvykle plátěný obal, prozradila dívka, – dostatečně průdušný. – Netušil, že je houslím třeba tolikého vzduchu; nevyznal se v hudebních nástrojích smyčcových, přesto mu vrtalo hlavou, proč výrobci futrálů, bezpochyby odborníci, neperforují své výrobky sami. Kulaté stejnoměrné dírky pravidelně řazené do malebného obrazce byly by přeci jen pochopitelnější.

– Přesto bych rád uslyšel lkaní tvých houslí, řekl cyklista, nabyvší sebevědomí tolikého, že přívlastek „mladistvý“ odpadl

z něho do trávy se zaduněním a odtáhl do nenávratna. – Jakých houslí? podivila se dívka dosti nepochopitelně. – Těchhle, ukázal prstem. Jako na zavolanou, jako v do mrtě vymyšleném příběhu, ozval se vzdálený zvuk houslí, sonáta jakási tklivá. Ne, z futrálu zvuky nevycházely, vítr je přinášel z dálky. Dívka vstala, chvíli naslouchala udivena a pak, tak jak byla, vydala se po zvuku. Šla potokem, přeskakovala z kamene na kámen, pod bosá chodidla se nedívala, hlavu měla poněkud nakloněnou, aby zvukové vlny vyluzované houslemi měly snáz k jejímu levému uchu. Jako by nebyl vůbec žádný cyklista, jako by se před chvílí nemilovali v trávě, jako by po sobě necákali vodou; uhranuta běžela s proudem po kamenech, po hladině, přes vodopády, cyklistovo Počkěj! neslyšela, zvuk houslí ji vyplnil celou, nelákal, poroučel. – Vždyť nemáš šaty! volal za ní cyklista, když zmizela v roklině, do níž s hukotem padal potok. Zvuk houslí panoval i nad vodami. Naházel na sebe oděv, dívčiny šaty a obuv vzal pod paži, kolo i futrál nechal na pasece a rozběhl se v jejích stopách. Klopýtal přes kameny, klouzal po vlhkém mechu, brodil se vodou veden houslemi a potokem, vznášející se dívku už nezahlédl. Kdyby nebyl tak mlád a zamilovaný, vzdal by to, nasedl na Modrého Ptáka, futrál a šaty nechal na palouku a odjel by domů, zanechav potrhlou (senzibilní?) dívku jejímu rozmaru (osudu?). Byl však mlád a zamilovaný, proto se pachtil korytem potoka zapatlaný blátem, padal do vody i na kameny, do ostružiní a kopřiv, chytal se stromů, aby přibrzdil prudký svah, hnal se, co mu síly stačily, a nenapadlo ho, že za přeludem.

KAREL: Jednal správně. Z tvého podání nevysvítá, že jde o přelud, a i kdyby... Raději bych se přiklonil k verzi zcela konkrétní dívky z masa a kostí, už to tak vypadalo, už jsem se těšil, že vytáhne z futrálu vcelku levné housle a zahraje na ně jednoduchou etudu pana Ševčíka nebo sonátu B moll, čímž bude příběh ukončen.

Ne. Ty si vymyslíš dírky do futrálu, ani tě nenapadne ho otevřít. Určitě si ještě vymyslíš tajemného houslistu s rudou růží v zubech, čaroděje, který láká víly, aby s nimi – oděnými jen závoji z pavučin – kdesi v hlubinách lesa tančil čardáš, vycházející z předpokladu, že příběh snese všechno. Kromě toho jsem si všimnul, že vedouce tuto rozpravu, užíváme oba přechodníků, ačkoli se tyto formy z jazyka pozvolna vytrácejí. Nevzdalujeme se snad poněkud realitě?

MAREL: Ano. Měl v zubech rudou růži a jmenoval se Barel. Byl to Barel, kdo jiný? Už se tu dlouho neobjevil a oba na něj máme pifku. Cyklista je nám sympatický, doufám, že i tobě, proto ho musíme obětovat, zranit na nejcitlivějším místě, abychom charakterizovali Barela jako postavu zápornou a nemuseli mu přitom máčet ruce v krvi. On přece nic, on muzikant. Před srubem z cyklistova obrazu, pod pestrým ptákem na větvi, maje (přechodník tebou napadený) v zubech rudou růži, hraje si pro potěchu na housle. On přece za to nemůže, že před ním stojí uhranutá dívka v němém úžasu (jak praví básník). Ne, žádné „in flagranti“, jen gesto odmítavé, když se cyklista dostavil s šaty modrými s bílým puntíkováním, se sandály a dvěma kousky prádla, ho ranilo a odehnalo. Pověsil textilie na větev pod ptáka tak pestrého, že se vyskytuje pouze v jediném exempláři, a odcouval do nejbližšího křoví. Odtud ještě jednou pohlédl na scénu před srubem, na oslnivého Barela s růží a houslemi (v botách s neuvěřitelným množstvím okovaných dírek, provlečených tkanicemi odpovídající délky) a na očarovanou dívku s oděvem na větvi. Slzy mu vhrkly, cyklistovi, do očí, otočil se na patě a klopytávkým krokem se vracel na palouk, škrábal se do svahu, přemýšlel o smrti; teď už by přeci mohl s klidným svědomím, dneska se stal mužem, vždyť vlastně, měl by to brát, jako by odcházel z domu nevěstčina, přece.

Tak. A máš po idyle, ty jeden Kareli! Co hodláš vytknout mému příběhu o mladistvém cyklistovi, snad kromě několika přechodníků, poněkud romantických rekvizit a poněkud romantické scenérie? Velkej silnej krásnej mu ji odloudil, tak to chodí.

KAREL: A co ten dírkovaný futrál na housle?

MAREL: Máš ho mít, je tvůj. Vedeme tady v krabici od bot rozpravu, pokračuj, vem si ten futrál a počni si s ním, co hrdlo ráčí. Dírky mě jen tak napadly, samy se mi nabídly, už jsem je kdesi viděl...

KAREL: Děkuju, беру. Když se cyklista dovlekl na palouk a seškrábal bláto z šatstva, omyl krev po šlahounech ostružiní, přestal přemýšlet o své smrti a začal uvažovat o Barelově – když ne rovnou smrt, alespoň úraz na levé ruce, zlomený šmytec nebo něco na ten způsob; proměnu rudé růže v zubech ve štětku na čištění hajzlů (pučtok) mu přál. S úmyslem zahrát si pro útěchu na struně E písničku Halí belí, koně v zelí a hříbátka v petrželi, otevřel dírkovaný futrál. Hle, co se přihodilo: z útrobu futrálu vyskočila mu v ústrety malá, asi půlroční kočka, černá a bílá. Protáhla si nejprv přední, pak zadní tlapy, prohnula se, udělala kočičí hřbet, mňoukla a otřela se cyklistovi o levou nohavici. Nechala se pohladit, nastavovala hebký krček, zapředla a vyšplhala mu na rameno. Zaujala polohu kožešinového límce a takto uvelebená nastartovala předení. Cyklista se vyhoupl do sedla Modrému Ptáku, zapjal dynamo, aby viděl na cestu, a zamířil k domovu. Nazítří koupil plastikovou nádobu, pytlík písku, dvě misky a pro začátek čtvrt kila vepřových jater.

MAREL: A mně se vracívá sen o letu letadlem, o cestě oblohou; dosud jsem nebyl v Paříži. Letadlo je stříbrné a modré a já nejsem uvnitř, sedím na něm jako na oslu rozkročený a vítr mi fičí kolem

uší a zvedá všech šest vlasů, co mi zbývají, pokládá je opačným směrem, ale nevadí. Nedívám se dolů na krajinu, ani na oblaka shůry, na hejna ptáků pod sebou, ani neplivu na své nepřátele beztrně z výšky. Dívám se vzhůru a výskám: – Juch! jak šohaj malovaný v nevinném vinném sklípku s jednou rukou za týlem a druhou zvednutou, jako by šroubovala žárovku. Paříž, kam letím, je městem bez starostí. Není to hlavní město Francie, je to cíl mého letu. Vznáším se nad svou Paříží, nad svojí krajinou, krajinou toho nejlepšího, co snad ani není. Je to let do svobody, do věčnosti.

KAREL: Klábosíme o věcech minulých, aniž bychom se holedbali činy budoucími. Jako bychom zanechali všech nadějí. Jako bychom byli omezeni čtyřmi stěnami, podlahou a stropem v krabici od bot. Ví snad někdo, kterýkoli z lidí, co bude zítra? Nemáme snad důvod k pláči? To bychom museli plakat sami nad sebou. Rozhodl jsem se hledat pozitiva: v krabici jsou otvory a to je nadějně. Nemajíce tělesných potřeb, nemusíme se starat o jejich ukájení. Naše vědomí nám zůstalo, snad i rozum a cit; naše sny a prožitky, všechno, co jsme cestou nasbírali. Ještě jsme nezblbli. Z toho, co máme, hňácáme si divadlo jednoho herce a jednoho diváka a naopak. Z toho, co jsme nashromáždili do pytlíčku, vytváříme teď sdělení – artefakt, výpověď o minulém a taky trochu o přítomném. A toto naše dílo se vykrádá spontánně proraženými otvory ven, je svědectvím o lidském osudu. Je svědectvím o naší přítomnosti v této galaxii. Třeba tu láhev někdo vyloví...

Když housle dozněly, uvadla růže, Baltazarovo čarování pomínulo. Dívka odešla ze srubu po mostě, který vede k nekonečnu, a cestou koupila bochník chleba. Cyklista ji přijal s otevřenou náručí, neboť najdeme-li, co jsme ztratili, je to lepší, než kdybychom si pořídili nové. Když se objevila na jeho prahu a černobílá kočka se jí otřela radostně o bosé nohy, poručil cyklista služeb-

níkům svým: – Přineste roucho první a oblečte ji, dejte prsten na ruku její a obuv na nohy, a zabijte tele tučné. Hodujme a budme veselí. Neboť tato žena má byla umřela a zase ožila; zahynula a nalezena jest. – Dívka pak pořídila si kolo s nosičem, na který se dal upevnit košík pro převážení koček. Kotě mezitím povyroستlo, převážet je ve futrálu od houslí by bylo neúnosné.

MAREL: Tu hru, v níž by dva hráli o třetím, jsme nikdy nedopsali. Měla se jmenovat „K + M + B“. Dech nám došel a Barel nepomohl, měl svých nápadů dost pro vlastní hry, říkal. Podezřívám ho však, že se nemohl smířit s rolí Baltazara, toho třetího, černého vzadu.

Baltazara jsme předtím neznali, přidal se cestou. Bylo to dávno, někdy kolem roku nula, v jakési nyní už zapomenuté východní zemi. V pravé poledne objevil jsem na obloze hvězdu. Takhle na mne kývala. Kašpare, povídám, mrkni na to, nešálí-li mne zrak.

K: Nechám oběda, podívám se, už jsem nedojedl. I na mne kývala. Neměli jsme stání.

M: Mohli jsme zemřít v posteli jako ctihodní mudrcové v dávno zapomenuté zemi několik desítek let po roce nula, zahrnutí potami spoluobčanů. Kdybychom tu hvězdu nechali plavat.

K: Kdyby, chyby.

M: Baltazar byl otrhaný a strašně špinavý, v botách s neuvěřitelným množstvím okovaných dírek, provlečených tkanicemi odpovídající délky, vlekl se za námi, korunu našišato. Jsem král, volal. I já mám právo na trochu štěstí!

K: To by mohl říct každý! I já bych mohl říct, že jsem král.

M: Každý je králem ve svém království.

K: Zželelo se nám umouněného Baltazara. Protože se nechtěl mýt, chodil vzadu, aby nám nesmrděl. Zpočátku šly s námi zástupy: pastýři, rybáři, prostitutky, filozofové, lid...

M: Nakonec to všichni vzdali a zůstal nám na krku Baltazar. Každý má právo na trochu štěstí. I člověk, který si nemyje nohy ani obličej a v jednom kuse prohlašuje, že je králem.

K: On je král, já jsem král, ty jsi král.

My tři králové jdeme k vám
štěstí, zdraví vinšujeme vám.

Nakonec jsme mu uvěřili. Každý je králem ve svém království.

M: Mudrcům se lid posmívá. Hvězda, hvězda, to by mohl říct každý, pochybuje lid. Tak nám ji ukažte. A k čemu je taková hvězda v poledne. K čemu je moudrost mudrců, chleba z ní neupečeš. Přistoupili jsme na Baltazarovu hru a stali se z nás králové. Na krále se lid dívá jinak, i když jsou bez trůnu.

K: Prohlásivše se za krále, stali jsme se šašky. K šaškům je lid shovívavý. I polévku dá a chleba, trochu ořechů, vajíček pár a jablek. Když mu v pravou chvíli zazpíváme pravou píseň, kápne i kus uzeného.

M: Na Baltazara jsme si zvykli. V praktickém životě se vyznal – brambory dokázal vyrýpat z pole, pstruha do ruky chytit, objevit zralé švestky, ukradené huse uměl zakroutit krkem. Jíst se musí, i když kráčíme za vznešeným cílem. Občas jsme museli prchat před kameny, psy a četnictvem.

– Co tady děláte, člověče?

K: Spím, pane četník.

M: Ve stohu, s kořalkou a s cigaretama! Chcete zapálit?

K: Nechceme, pane četník, však jsme nekouřili.

M: Papíry máte v pořádku? Dokumenty!

K: Odkdypak mají králové dokumenty!

M: Králové?

K: Kašpar jméno mé.

M: Příjmení?

K: Odkdypak mají králové příjmení!

M: A ten druhý?

K: Melichar, pane četník.

M: A kde máte třetího, ha! Baltazara, toho vzadu?

KAREL: V rozhodující chvíli zmizel; a tak jsme putovali do šatlavy bez Barela. Dali nám tam polívku z řepy či z čeho, kus chleba okoralého a tu hru jsme už nestačili dopsat.

MAREL: Dodneška se nemohu zbavit dojmu, že toho četníka na nás poslal on.

KAREL: Poslyš raději, co provedla útlá černobílá kočka – už jí byl bezmála rok. Sádru z přeražené přední packy jí dávno sundali, chlupy na vyholeném boku obrostly dlouhou jizvu po operaci po pádu z okna tak, že nezasvěcený pozorovatel by mohl něco zpozorovat jen při bedlivém pozorování.

Vypuklo horké léto a já jsem nutně potřeboval pytlík škebliček a lastur, takových, jaké vyplavuje moře Jaderské na břeh z bílých oblázků, několik krabích klepítek a krunyřů a pár jiných mořských podivností, abych se v tom mohl přehrabovat a chrastit. Abych mohl o samotě zůstat a dát si do pořádku obsah hlavy – jezdit na kole a spát, kdy se mi zamane, případně dopsat kratší prózu ve tvaru myši, poslal jsem ženu s dětmi – měli jsme jich tenkrát dvě a notně vzrostlé – k moři pro škebličky.

Kočka se nikdy nesměje. Zůstává bez úsměvu i při sebezběsilejších kočičárnách. Občas se šklebí a klape zuby, to když je na lovu můry nebo mouchy (myš u nás, bohužel) nebo zívá celou tlamou, která jí přitom vznikne z tlamičky. Hovoří celým tělem, svým chováním. Zůstali jsme s kočkou a mně bylo sdílet její bezbřehou lásku – vždyť jsem byl jediným objektem. Kočka má několik základních poloh stavu ducha a těla (nebo jedno jsou): výchozí je spánek při svinutí těla na česko-německém slovníku nebo kdekoli jinde – přední packy zkříženy, na nich hlavu, bílé omakávací chlupy trčí dopředu a do stran, konečky zkrouceny ohněm plynového sporáku (bezpodmínečně musí vědět, co budou mít lidé k obědu). Očista je stavem zdlouhavým a důkladným, jazyk dlouhý a pilný, drsný, dosáhne takřka všude; hlava se čistí olízanou, navlhčenou přední tlapkou. Pak se kočka protáhne způsobem hadí ženy a chodí po bytě jako majitel realit po realitách, s ocasem vztyčeným. Jindy zas do ní cosi vjede, je

to výboj nashromážděné energie, lítá jak pominutá, skáče po nábytku, provokuje velkolepou honičku; kdepak, partnera nenajde. Když zjistí, že je ve svém běsnění osamocena, přejde v přítulnou hravost, pro niž je nejlepší rekvizitou provázek a zaujaté partnerství nevyhnutelností. Fáze milostná je snad pravým účelem kočky; proč jinak by ji člověk měl. Otírá se o nohy, vyskočí na stůl, aby byla člověku co nejbliž, a nastaví břich a krk hlazení, slastně mhouří oči. Není-li hlazena, vyšplhá třeba po holé noze, krvavě zatínajíc do ní drápy, rve košili i kůži, vydrásá se za krk, mokrým čumákem se dotýká uší a přede a přede. Nebo vám vyskočí na klín při jídle, mrskne párkrát ocasem nad talířem s dušenou kapustou a uzeným, svine se do klubka a přede a přede. Když ji škádlíte rukou, zakusuje se vám milostně do prstů, aby to příliš nebolelo, vyškrabává na zápěstí tenké bílé čárky – některé zrudnou droboučnými perličkami krve.

V parném dni, v sobotu, vracel jsem se domů na Modrém Ptáku po stezce cyklistů a chodců s vlasy dosud mokrými říční vodou, trochu v obavách, jaké bude uvítání, že mě kočka prokleje, vždyť jsem ji nechal samotnou skoro čtyři hodiny. Na stezce pro cyklisty a chodce potkal jsem policejní auto. Policisté rozprávěli s vyděšeným cyklistou v plné zbroji – v přiléhavých černých kalhotách nad kolena, ve žlutém trikotu s nápisy, s bílou plátěnou čepičkou, v cyklistických tretrech, s cyklistickými rukavicemi. Opodál ležela v trávě postarší žena v letních šatech, hlavu přikrytou ručníkem – snad proti slunečnímu žáru – levou ruku ohnutou v lokti nad hlavou a tu ruku zakrvácenou dosud světle červenou krví. Trochu jsem přibrzdil, pak ale do toho šlápl na nejtěžší převod, abych byl co nejrychlejší, už abych byl pryč.

Kočka mi samou láskou rozdrásala nohu, zlostně jsem ji odbyl, vždyť to bolí! Abych jí dal najevo svou nechuť, abych zapomněl na zraněnou ženu, ulehл jsem s knížkou a prohlížel si reprodukci slavného obrazu, na němž je – kromě bílé nahé dámy a černé

oblečené dívky – kočka; na reprodukci splývá s temným pozadím, jen obrys těla na napjatých tlapkách, kočičí hřbet a ocas – obrácený otazník. Ta kočka v roce 1865 urazila a popudila Paříž; dnes bydlí v Louvru a prská na návštěvníky, kteří se jí obdivují. Naše kočička mrňavá, dotčena mým chováním, snad i žárlivá na slavnou příslušnici svého druhu, uvelebila se na mém lůžku, na odkopané pokrývce. Vytušil jsem ji za zády a chtěl ji odškodnit letným polaskáním, ukázat obrázek. Ta bestie mi čurala do přikrývky, neuvěřitelné množství tekutiny ze sebe vypouštěla, a smála se přitom škodolibě. Poprvé, co ji máme, se smála, mně do očí, mrcha, potvora žárlivá! Plácl jsem ji, ulovil při zběsilé honičce a namočil jí do toho čumák, aby věděla, že pánem tvorstva je člověk a tomu se do deky nechčí, byť by se mělo pravdu. Pak jsem jí vyčistil záchod, nasypal nového písku a přinesl vepřových jater, nakrájených na kousky. Ani se jich netkla. Až příštího dne, v neděli, sežrala všechno a ještě si řekla o přídavek.

MAREL: Co myslíš, kdyby tady s námi byla vyhladovělá myš, dokázala by se prokousat stěnami našeho příbytku?

KAREL: Kam?

MAREL: Zpočátku jsem tomu nemohl uvěřit. Zaskočilo mě to, nic takového jsem nečekal, rozumu se to vymyká. Kulový blesk by byl pochopitelnější, ačkoli na něj nevěřím a všechny ty zvěsti o něm mám za hospodské povídačky. Podobně je to i s nebezpečnostmi, o nichž člověk ví, že existují, a přesto si je nepřipouští, nedovede si představit, že by některé z nich mohlo postihnout právě jeho. Když jsem seděl za volantem automobilu, který byl koly vzhůru, když jsem v něm klouzal příkopem po boku a vytahoval klíček ze spínací skříňky, když jsem pak vylézal nezraněn rozbitým oknem, nechápal jsem, jak k tomu došlo a proč to

postihlo zrovna mne, a když už se to stalo, jak je možné, že jsem zůstal nezraněn. A to bylo nebezpečí běžné, každodenně se udávajíjí. Předpokládala snad postarší žena v letních šatech, že bude na stezce, určené cyklistům a chodcům, sražena a zakrvácena? Že bude ležet v trávě s hlavou přikrytou ručníkem – kdoví, proč jí ho položili na tvář, co když proti mouchám, pasoucím se na mrtvolách? Když jsem vylezl z auta, hlouček čumilů přede mnou ustupoval, byli zděšenější, než kdybych se zabil, ani mi nedokázali říct, kde najdu telefon, abych přivolal policii.

Ocitl jsem se zprostředka davu přátel (bezpochyby i nepřátel mezi nimi byli, ačkoli se tvářili přátelsky, ano i Barel se tak tvářil) v obludné krabici od bot s prorazenými otvory, sám, bez lidí a bez lidských potřeb, jež mi naplňovaly život. Vždyť ještě ráno téhož dne jsem se napil kyselého mléka v kuchyni, políbil ženu v ložnici, pohladil děti v dětském pokoji, popadl aktovku s prací a odešel pracovat. Pravda, s kočkou v předsíni jsem se zapomněl rozloučit. Třeba to udělal nerad, třeba musel, nebo se alespoň domníval, že musí, ten Barel. Bezpochyby netušil, jaké to pro nás bude mít následky, chtěl jenom zachránit vlastní kůži. Chtěl se stát králem – každý má přeci právo na trošku toho štěstí, a jako havíř by Barel šťasten nebyl.

Samozřejmě jsem věděl o různých neuvěřitelnostech: o člověku, kterého v noční tramvaji zabil kus žhavého železa z vysoké pece, prorazivší střechu tramvaje; o dvou lidech, pod nimiž se propadla refýž uprostřed města a jejich těla se ztratila v kanalizaci, dodnes je nenašli. Nedotýkalo se mě to, jako by se to odehrálo ve světě příhod, ve světě, který probíhá paralelně se světem daným nám k životu. Bermudský trojúhelník mě nefascinoval, neboť nepatří do mého světa jasných věcí: koček, velocipedů, práce, lásky... a psaní o tom všem. Byl jsem prostoduchý trouba a patří mi tak. Zpočátku jsem si kladl otázky po smyslu této krabice od bot, po smyslu mého postavení v ní. K čemu je to dobré,

čemu nebo komu to slouží? Smířít jsem se nemohl, spoustu času jsem promarnil zkoumáním krabice a úvahami, jak odtud. Když jsem nic kloudného nevymyslel, když mi došlo, že nic kloudného nevymyslím, propadl jsem sebelítosti. Je to snad trest? Kým a za co jsem trestán? Čím jsem si to vysloužil? Štáral jsem se ve svém životě a nacházel viny (třeba, že jsem se nerozloučil s kočkou) – každý sebou nějaké vleče; kteří však jsou za ně takto trestáni? Proč zrovna já? Zmocnila se mě touha po ženě a dětech, touha k zešlení; po lidech, kočce, po jízdách na Modrém Ptáku, po řece, po nepopsaném papíru. To byla fáze nejhorší. Vězel jsem v tom sám, osamělejší nežli novorozené dítě, nežli umírající. Trvalo dlouho, než jsem pochopil, že rozumová úvaha, sebelítost, sebezpytování a nenaplněná touha mi jenom přitěžují. Zaujal jsem pozici kočky: svinul se do klubíčka a jenom tak byl.

KAREL: Ale vždyť kočka není jenom tak! Jejím smyslem je lovit myši a mít kořata; je to její prvotní, přirozené poslání. Zadala si však s člověkem, zdomácněla v jeho příbytcích a teď to má: potravu dostává v misce, přichází o mláďata nebo je zbavována pohlaví. Přesto však neztrácí svůj smysl druhotný – vztah ke člověku. Náhradou za ztracené je kočce vztah člověka k ní. Je to snad rovnocenná náhrada? I přes všechny křivdy, které člověk na kočce páše – a páše je proto, aby ji mohl mít – i kočka člověka miluje. Kočka bez člověka (nemajíc myš) ztrácí smysl.

MAREL: Samozřejmě, proto jsme tady dva, ty a já. Po dlouhém svinutí protáhl jsem si tělo způsobem hadí ženy a začal vést s tebou tuto rozpravu. Vedeme dialog, vytváříme slovesné dílo. Naše věty se vykrádají otvory ve víku krabice, venku na sebe počkají, aby jich bylo dost. Až bude řečeno, co má být vyřčeno, uzavřou se v tvar, vydají se na cestu prostorem a najdou adresáta. Nebo nenajdou...

KAREL: Havíři před sfáráním, oblečeni v šatech plných uhelného prachu od včerejška, předvčerejška, z minulého týdne, v šatech zpevněných na kolenou a na zadku, na ramenou a na loktech ještě jednou vrstvou pevné látky, havíři v nízkých laminátových přílbách – když jejich vycházkové šaty visí na háčích u stropu převlékárny a blíží se chvíle sestupu do hlubin – vymění kulatou hliníkovou známku s vyraženým číslem, každý se svým jedinečným, za kahan s akumulátorem uvnitř nebo za lampu upevňovanou k přílbě, s akumulátorem u pasu, podle toho, jakou funkci ten který z havířů vykonává. Po ukončení práce, po vyfárání, lampu odevzdají a dostanou svoji známku, svou jedinečnou známku, zase zpátky. Při důlním neštěstí pak v lampárně mají přehled o těch, kteří se zachránili, a o těch, kteří zůstali dole. Úředníci šachty pak podle jmenného seznamu a podle čísel na známkách zjistí, kdo zahynul; obléknou si sváteční šaty, uvážou černé kravaty a navštěvují vdovy, aby jim sdělili, že jsou vdovami, aby jim podali zprávu, že jejich muž zahynul hrdinskou smrtí na poli práce. Některé kahany se podaří zachránit, jiné zůstanou zavaleny horninou a uhlím v dole; vedení šachty pak musí pořídit nové pro nově přijaté havíře. Lampy, které je možno upevnit na přílbu, jsou dražší. Bez kahanů a lamp se v šachtě nedá nic pořídit.

Havíři, jimž se podařilo vyměnit své kahany za kulaté hliníkové známky s číslem, odcházejí umyti a ve vycházkových šatech do hospody NA ROŽKU a tam, v místnosti vedle výčepu, pod prudkým světlem zářivek vypijí mlčky svá čtyři piva, první dvě rychle za sebou, zbývající volnějším tempem. Když jsou s pivem hotovi, odejdou chvatně k tramvaji, aby byli doma dřív, než tam dorazí úředníci ve svátečních šatech, s černými kravatami.

MAREL: Po jednom důlním neštěstí se vydali úředníci šachty za vdovou; hliníkové číslo jejího muže viselo na místě kahanu. Dveře jim otevřel nebožtík v pyžamu. Den předtím slavil se svými kamarády havíři v hospodě NA ROŽKU své třicáté narozeniny a opil se tolik, že ho ráno neprobudil budík ani manželka. Jeho kamarádi se rovněž opili, byli však ráno vzbuditelní a solidární. Vyzvedli na jeho známku kahan, takže se úředníci, vidouce známku na místě kahanu, domnívali, že zůstal dole s ostatními. Jakmile se nebožtík dozvěděl, co postihlo jeho kamarády a čemu sám ušel, otevřel láhev rumu a zvolna ji vypil. Pak si pořídil další láhev a další a další atd. A jestli neumřel, pije dodnes. Zbytky po havířích, jež se záchranným četám podařilo vyhrabat, byly pohřbeny bez náležitých poct v místech, kde se havíři narodili, aby se ve městě předešlo vlně nevole. – Jak psy je zahrabali, povzdechli si zbývající havíři v hospodě NA ROŽKU a zhluboka se napili.

KAREL: Pochybuju, že by i v důlních neštěstích mohl mít prsty Barel. Ačkoli byla jeho ctižádost nedozírná, na tohle byl krátký.

Když pokáceli sochy v městském parku, moderní sochy, které nepředstavovaly dělníky ani rolnice, které představovaly samy sebe, když je přes noc roztrousili po kraji a nikdo nevěděl, na čí příkaz, zabalili jsme naše divadlo i s nedopsanou hrou o TŘECH KRÁLÍCH do kufru z papíroviny, kufr převázali provazem a ukryli do sklepa pod uhlí. – To je škoda, povzdechl si Barel, – mohli jsme ještě nějaký čas hrát. Mohli bychom hrát něco jiného, dovoleného, já bych to napsal. – Barelovi se zalíbilo na scéně, přišel divadlu na chuť, dělalo mu moc dobře, když mu diváci tleskali. Na jevišti mohl předvést všechny své talenty: tančil, zpíval, hrál na housle s rudou růží v zubech, recitoval monology, které si sám napsal. Snad jenom kvůli němu přicházeli do našeho divadélka básníci a básnice z protiatomového krytu v čele s básníkem Hladem a obdivovali se Barelovu univerzálnímu umění. Přicházel i bás-

ník Lipovský, ten však zůstával po celou dobu trvání představení ve vestibulu u barového pultu, pil červené (sám si je platil!) a holdbal se spoustou peněz, kapsami nadtíženými penězi, vydělanými prodejem kvašených okurek v parném létě. S kapsami plnými peněz se básník Lipovský zřekl vášně recitovat své prastaré verše nevinným obětem mezi dveřmi k záchodkům, v pasáži Vesmír, v odlehlých ulicích. Po představení našeho divadla se posmíval Barelovi, jakýže to má smysl dělat lidem kašpara zadarmo, když lze zbohatnout prodejem kvašených okurek během jednoho léta a nedá to tolik námahy. Barelovi přitom cukalo v koutku úst, moc nerad slyšel tyhle Lipovského proslovy, nereagoval však na ně ani mávnutím ruky, jen čekal netrpělivě, až se Lipovský vypovídá, pozoroval ho přitom přivřenýma očima a nervózně podupával nožkou ve šněrovacích botách. Lipovský se posmíval kdekomu; dokonce i havířům v ranní tramvaji, když se vraceli z noční šichty, navrhoval, aby praštili kahany a sbíječkami a začali prodávat kvašené okurky, mohli by pak taky flámovat do rána. I básníku Hladovi se posmíval, jakýže to má smysl zavírat básně do sešitků, nosit je v zadní kapse a přisedávat k židli v protiatomovém krytu plném básníků a básnic, když jsou na světě kvašené okurky, pracujícími našeho města tolik oblíbené. Básník Hlad se jenom zasmál: – Ještě umím stát na hlavě, řekl, – ještě umím hrát na příčnou flétnu, co mi kdo může udělat, mne básnictví neživí. Ale tebe zavřou za nedovolené podnikání, beztak nemáš koncesi. – Seděli u baru takto: Barel, uprostřed Lipovský a Hlad. Já jsem stál opodál a všechno slyšel. – Haha, zasmál se básník Lipovský, – zavřený jsem byl za příživnictví, za to, že jsem somroval na decák či dva; před měsícem mě propustili. Teď jsem pracující člověk, prodávám okurky. A když mě nikdo neudá, mám přes zimu vystaráno. – A když tě někdo udá, taky; jenže bez červeného, řekl mu básník Hlad a odešel se svým dvorem do protiatomového krytu.

Divadlo v papírovém kufří, převázané provázkem, jsme ukryli v Barelově sklepě – měl z nás všech nejvíc uhlí, a nejkrásnějšího, jestli to dokonce nebyl antracit! Bylo nám líto pálit divadlo v kamnech, domnívali jsme se, že pod Barelovým antracitem přečká zlé časy a ty že přejdou, domnívali jsme se, než Barel spálí celou tu hromadu.

MAREL: Ještě než pokáceli abstraktní sochy v parku, napsal o nich Barel článek pod jménem své ženy za svobodna. Psal o nich, jak jsou ošklivé a jak urážejí vkus pracujících našeho města tím, že představují cosi, co ve skutečnosti není – komuže to slouží a k čemu je to dobré? Tvrdil nám pak, že to skutečně napsala jeho žena a ta že si může psát, co chce, když je plnoletá. A my blázni jsme pak schovali naše divadlo pod jeho antracitem!

KAREL: Je zbytečné plakat nad rozlitym mlékem... Bylo by velice snadné hodit všechno na hlavu Barelovi. Bylo by snadné hledat vinu v nepříznivém uspořádání slunečních skvrn či ve špatné konstelaci hvězd. Je nemožné rozebrat všechny příčiny změny stavu společnosti k horšímu, když nedokážu odpovědět na otázku mne se bezprostředně týkající – proč zrovna já vezím v téhle krabici, proč v ní vězíš ty a proč ne Barel? Vykoupil se snad článkem, podepsaným manželkou, o sochách v parku, nebo snad ještě něčím? Nerad bych byl vůči němu nespravedlivý, nechtěl bych mu křivdit.

MAREL: Když jednoho dne přišli básníci a básnice do svého protiatomového krytu, aby tam seděli a očekávali událost, událost je předešla. Pancéřované dveře byly zavřené a zamčené – z hygienických důvodů. Hospodský si už našel místo v hospodě NA ROŽKU a roznášel pivo havířům. Bylo jich ve městě stále dost, a žízňivých. Místo těch, kteří zahynuli při důlních neštěstích,

přicházeli jiní. A přesto jich stále chybělo, bylo zapotřebí dalších a dalších.

Barel shromáždil básníky a básnice na pláni před protiatomovým krytem; tam, kde se konávají cirkusy, oslavy svátků pracujících celého světa a vojenské přehlídky, shromáždil je kolem sebe, vyplivl rudou růži na zem před své šněrovací boty a začal ke shromáždění promlouvat vybraně volenými slovy, nevšedně stavěnými větami, v jakých mohli básníci a básnice najít zalíbení.

Po prvních Barelových větách vystoupil ze zástupu básník Hlad s příčnou flétnou pod paží jako anglický důstojník. Neřekl nikomu nic, s nikým se nerozloučil a odešel. Vydal se na cestu Moravskou bránou dolů, na jih. Když přišel k zamčeným vratkům, přiložil flétnu ke rtům a zahrál vojáčkům se samopaly píseň Sezame, otevři se! Vrátka se otevřela a básník Hlad jako anglický oficír vykračoval si dál širokou rovinou, vyhnul se městu a vystoupil na horu; ne však na tu nejvyšší, na horu příjemnou se vyškrábal, nezasněženou. Položil flétnu do trávy a postavil se na hlavu.

Když básník Hlad opouštěl město, Barel byl asi uprostřed proslovu a bylo nezbytné udělat pauzu k nadýchnutí. A do té pauzy se z davu ozval výkřik: – Serte na uhlí, naše skvělá budoucnost tkví ve kvašených okurkách! V tu chvíli se na pláni objevili dva mužové v zelených uniformách, s červeně lemovanými čepicemi a s červenými výložkami. U opasků jim na jedné straně těla pevně seděla pouzdra s revolvery a volně se houpaly černé obušky. Vstoupili do davu a vylovili odtud básníka Lipovského, jenž se jim vzpíral a vykřikoval: – Vždyť nejsem básník, jsem člověk pracující a své víno si platím sám! Dejte mi pokoj! Policisté mu však posvětili baterkou do občanského průkazu a ukazováky ukázali na místo, kde mělo být razítko zaměstnavatele, a ono tam nebylo. Naložili básníka a ilegálního obchodníka s kvašenými okurkami Lipovského do automobilu a odvezli ho do šatlavy. Bylo z toho

nedovolené podnikání a výkon čtyřletého trestu odnětí svobody ve druhé nápravné skupině pro nenapravitelné recidivisty.

Básníci a básnice shromáždění na pláni si Lipovského střetu s mocí ani nevšimli, tak byli zaujati Barelovým výkladem. Vyplivl růži a už si jí nevšímal. Pozvednutým hlasem oslovil shromáždění:

– Drazí spolubásníci, drahé spolubásnice!

Jsem jedním z vás a vy to víte. Mám za sebou roky měření mostů dvoumetrem, měsíce na prknech divadla, léta omylů a hledání své básnické identity. A hle, našel jsem pro nás všechny, pro básníky a básnice tohoto města, řešení. I vy jste hledali to co já, avšak nenalezli. Hledali jste zdroj inspirace v začouzeném sklepení, shromažďovali jakés takés myšlenky a nápady, zaznamenávali pohnutí mysli, vtěšnávali to do jakés takés formy, do veršů, o něž nikdo nestojí. Svá subjektivní trápení, záchvěvy duše – slova, slova, slova... Očekávali jste něco, co by vás vytrhlo z vaší bezradnosti. Očekávali jste zázrak. Sedávali jste na židlích v protiatomovém krytu sami mezi sebou, v domnění, že je to jediné správné doupě poezie – jeskyně ducha, a uniklo vám, že žijete uprostřed města tvrdé chlapské práce; odtrženi od skutečného, pravého života, dloubali jste se párátkem pera ve svých přecitlivělých, sladkobolně rozechvělých dušičkách; zahaleni oblakem tabákového dýmu, utlumeni alkoholem, nečinně jste tam vysedávali s rukama položenýma na kostkovaných ubru-sech – pasivní, nemohoucí. K čemu je tohle dobré?

Dnešního dne bylo vaše útočiště z hygienických důvodů uzavřeno a vy to pokládáte za katastrofu. Jak vyřešíte tuto situaci? Vyšlete posly, aby hledali jiné doupě bezradnosti? Nebo snad hodláte pustit se do hloubení jeskyně vlastníma rukama? A když se vám to třeba i podaří (o čemž právem pochybuji), pak znovu usednete ke stolům, zapálíte cigarety a dýmky, objednáte nápoje a budete čekat. Zavrou vám znovu vaše doupě dekadence z hygienických důvodů. A kdyby i nezavřeli, co si počnete sami se sebou, se svý-

mi popsanými sešitky bez čtenářů, se svými zmarněnými životy a vyčpělou nadějí? Zázrak se nekoná... Svléknete básnická roucha a nahradíte je úřednickými kravatami, abyste pohodlně přečkali k důchodu, a pak na lavičce v parku hůlkou kreslili do písku kolečka – nuly, a stydlivě je smazávali, obávající se pohledů náhodných chodců. Takový má být osud básníka? Máte snad v úmyslu kráčet ve šlépějích kolegy Lipovského, parazitovat na výsledcích práce řádně žijících spoluobčanů, prodávat kvašené okurky s nekalým ziskem a skončit pak jako recidivisté ve vězení? Nebo snad chcete po Hladově způsobu prostát zbytek života na hlavě...

Nabízím vám, nám všem, básníkům a básnicím tohoto mimořádného města, řešení: rubejme uhlí! zvolal Barel silným hlasem a zhluboka se nadechl.

KAREL: – Serte na uhlí, naše skvělá budoucnost tkví v kvašených okurkách! zvolal do ticha básník Lipovský a byl odveden.

Nerad bych Barelovi křivdil, někoho soudit se mi příčí. Byl to člověk bohem nadaný, s múzami si tykal. Musel přeci vědět, že sochy v parku byly krásné; musel vědět, že mladí básníci mají právo na bezradnosti a tápání, na svá trápení a na záchvěvy duše, na svůj protiatomový kryt. Pýcha se ho zmocnila, a touha po slávě. Přišel na způsob, jak jí dosáhnout.

Vysvětloval pak ještě shromáždění, že není nutné vzdávat se poezie při rubání uhlí, že je možno psát ve volném čase o bohatství života ve společensky prospěšné práci, o hlubinách prožitku se sbíječkou v ruce, o hřejivé únavě po dobře vykonaném díle, o chlapství, soudružství a solidaritě. I pro lásku se místo najde, i havíři, totiž, milují. Básně pak lze předčítat havířům-nebásníkům ve slunných závodních klubech, účastnit se přehlídek lidové tvořivosti, publikovat v závodních časopisech. A ti nejlepší z nejlepších mohou svá díla vydávat v nakladatelstvích; stipendia Svazu spisovatelů už na ně čekají, a tvůrčí dovolené.

MAREL: – Ale co my, básnice? vykřikla svou otázku útlá, na ježka ostríhaná dívka s poniklovanými obroučkami brýlí, – nás rubat nenechají, na to je zákon! – – Půjdete do lampáren a z vašich rukou bude vycházet světlo. My, silní chlapi, s vaším světlem sfáráme do hlubin země! – Underground! vykřikl jeden ze zástupu. – Underground! zaburácel celý zástup a někteří začali hledat kameny, aby je vrhli po Barelovi. Ti, kteří kameny našli, zase je položili zpátky. Zástup obstoupil řetěz policistů, opodál čekaly jejich zelené uzavřené vozy a nad plání se rozsvítily ostré reflektory se světlem dennějším než denní. Kdo neměl u sebe občanský průkaz nebo komu v jeho občanském průkazu chybělo razítko zaměstnavatele (a těch byla převážná většina), toho naložili do policejních vozů a odvezli. Razítko pak dostal na osobním oddělení některé z šachet, jimiž naše podivné město oplývalo. Barel pak zvedl ze země rudou růži a zvolna odkráčel k domovu.

KAREL: Nerad bych Barelovi křivdil, domnívám se však (a jiné vysvětlení pro naši současnou situaci nenalézám), že se doma převlékl do notně obnošených šatů, sestoupil do hlubin sklepa a chopil se lopaty. Přeházel hromadu antracitu a kufr s divadlem odnesl na patřičné místo.

MAREL: Ten dům stál u řeky poblíž mostu, a my jsme v něm očekávali hosty. Většinou přicházeli neohlášení a museli se spokojit s vietnamským čajem ze samovaru jasného sluněčka po dědečkovi a s pečivem slané chuti. Tentokrát jsme však nakoupili spoustu vína, modrého portugalů z jižní Moravy – bylo dobré a laciné. Sýr a chleba už byl nakrájený, špek a salámy na mísách, kvašené okurky básníka Lipovského vězely ještě v láku. Sklenic se nám nedostávalo, někteří hosté budou muset pít ze skleněných čajových šálek. Seděli jsme v pokoji s cihlovou podlahou a nízkým dřevěným stropem; bylo tam útulno a teplo, na stole čekaly svíčky na zažehnutí. Smrákalo se a hosté se už měli trousit. Nebyli jsme dohodnuti na přesné hodiny, řekli jsme si v podvečer a podvečer se už vkrádal od řeky. Do klubíčka svinutá černobílá kočka ležela na almaře s vybledlým ornamentem a měla zavřené oči. Ohlášení byli všichni, co se známe: básník Hlad, příčný flétnista a stavěč se na hlavu,

KAREL: básník a obchodník s kvašenými okurkami Lipovský,

MAREL: hospodský z protiatomového krytu a číšnice z hospody NA ROŽKU,

KAREL: několik havířů, kterým se podařilo vyměnit kahany za kulaté hliníkové známky s číslem,

MAREL: house, jež vypadlo ve vlaku na černou naolejovanou podlahu z krabice od bot,

KAREL: Vietnamci, kterým nechutná vietnamský čaj (snad jim víno z jižní Moravy přijde k duhu),

MAREL: K + M + B – tři králové, Othello – prodavač benátských zrcadel, s ostatními herci a herečkami našeho divadla,

KAREL: neuvěřitelně pestrý pták z obrazu mladistvého cyklisty,

MAREL: laně a ptactvo z palouku, jímž protéká potok,

KAREL: postarší žena v letních šatech poražená cyklistou i cyklista v bílé plátěné čepičce, který ji porazil (policista ne!),

MAREL: útlá dívka s ježkem a poniklovanými obroučkami brýlí, která na pláni zvolala: – Ale co my, básnice?

KAREL: mladík, který vykřikl jako první: – Underground! – A ostatní básníci a básnice z protiatomového krytu,

MAREL: ano, i Barel v botách s neuvěřitelným množstvím okovaných dírek provlečených tkanicemi odpovídající délky a snad i s rudou růží v zubech se měl dostavit. Seděli jsme tam sami dva a kočka na almaře, já a holčička s bochníkem chleba – splněný sen, ta dívka s futrálem na housle – má žena, a čekali jsme na hosty. Děti byly na prázdninách a kulatoučká, růžolíci matka odešla do svého pokoje plést – hladce a obrace, nahodit a ujmout, dvakrát anglicky, aby nás nerušila, až přijdou hosté. Nebude se přeci plést mezi mladé.

KAREL: Já to za tebe dopovím:

Chvíli jsem se díval do jakési knížky na některé stránky, ale nečetl jsem, neboť když očekávám hosty, myslím na ně, a už by tu měli být. – Však oni přijdou, uklidňovala mě žena a krájela kvašené okurky podél. Vyšel jsem v pantoflích na ulici a ta byla prázdná. Šel jsem až k mostu, zrovna se rozsvítily výbojky fialovým

světlem a nikde ani živáček, jako by město vymřelo. Vrátil jsem se domů, žena zrovna zapalovala svíčky, nechal jsem dveře do ulice, na nábreží, pootevřené, jako by to mohlo hosty přilákat. – Když nepřijdou, sníme a vypijem to sami, řekla ta dívka s futrálem bez houslí, matka mých dětí, a usmála se na mne, – devatero dnů a devatero nocí budeme jíst a pít, a když to všechno zmůžeme, vykutálíme se na procházku do městského parku. – Rozveselila mě na chvíli tou představou, pak se mě však znovu zmocnilo znepokojení, sedělo mi v břiše a vibrovalo žaludkem. Tolik jich mělo přijít, už je tma, a po hostech ani památky. Otevřel jsem láhev a nalil víno do dvou sklenic. Napil jsem se a první doušek byl trpký, sliznice v ústech se mi sevřela. Pohlédl jsem k malované almaře; kočka už nebyla svinutá do klubička, byla vzpřímená a na napjatých nohou, srst zježenou, ocasem sekala jako šavlí, oči upřené k pootevřeným dveřím. Dveře zaskřípaly a do místnosti – neohlášená – vešla myš, jakou jsem dosud neviděl ani vycpanou ve sbírkách Zemského muzea. Žena vyjekla hrůzou, přiskočila ke mně a zaryla mi prsty do ramene. Chtěl jsem vstát z křesla a nějak zakročit, vyhnat myš slovem kšc nebo násadou od smetáku. Podařilo se mi však jenom rozlít víno, jakási křeč se zmocnila mých svalů a zabránila mi stát se aktivním účastníkem události.

MAREL: A teďka zase já:

Kočka se přikrčila a zacvakala zuby, jak to dělávají kočky, když se pokoušejí ulovit mouchu. Myš stála dole pod almarou, kolem tlamy měla ironický, sebejistý a zároveň shovívavý úšklebek, jako by předem znala sled příštích událostí.

KAREL: Kočka se přikrčila a oči se jí zúžily v šikmé čárky. Měla výhodu útoku shora. Na myši však nebyla patrna známka znepokojení. Kočka skočila a zakousla se myši za hlavu, zaryla do ní roztažené drápy. Ozval se smích, pobavený smích.

MAREL: Obě zvířata se změnila v černobílošedivé klubko chlupů, z něhož krev stříkala na všechny strany. Trvalo to několik vteřin.

KAREL: Když se klubko rozmotalo, seděla myš na mrtvém kočičím těle a pila krev z rány na hrudi, na bílé náprsnice. Už jsem necítil prsty na rameni; má žena ležela vedle křesla na podlaze a měla zavřené oči. Dýchala klidně, zhluboka, spala.

MAREL: Myš se zahryzla kočce do hrudi a začala se plícemi prokousávat k srdci. Vrněla přitom spokojeností. Zvedl se mi žaludek, začal jsem zvracet po bradě, břiše a po křesle, neschopen se zvednout z místa. Myší hlava zmizela v kočičích útrokách, spokojené vrnění a pomlaskávání neustávalo, bylo jen tlumenější.

KAREL: Pak se rozletěly dveře a průvan sfoukl všechny svíčky, i fialové výbojky na nábřeží. Město opanovala tma, jakou je možno spatřit jenom v hlubinách uhelného dolu, když vyhasne kahan, když se zřítí strop.

MAREL + KAREL: A tak jsem se ocitl v uzavřeném prostoru, sám se svými strachy, sny, pocity a myšlenkami. Zprvu to bylo beztvaré, neuchopitelné, zmítal jsem se ve stavech bezmoci a zoufalství; jediné jasnější, co se z toho chumlu vyvrátilo, byly otázky po vině a smyslu mého postavení, otázky, na něž jsem nenašel odpověď. Až jsem pochopil, že to k ničemu nevede, a po způsobu kočky se svinul do klubíčka. Chvilí jsem jen tak byl; a pak z těch drátků stavu ducha začal jsem vinout podivné krucánky vět, stavěl je vedle sebe a proti sobě do bezbřehého dialogu, pokoušel jsem se zrekapitulovat minulé, z reality, snů a výmyslu smontovat jakýsi tvar; usednout na jeho záda mezi široká křídla a prorazit jednu ze čtyř stěn, strop nebo podlahu a uletět...

Nasazuji si plátěnou čepičku, oblékám krátké kalhoty, vyrobené dvěma nemilosrdnými stříhy z dlouhých, obouvám tenisky a zvolna snáším Modrého Ptáka po schodech od půdy na chodník. Kdysi jsem létal na neslyšných sovích křídlech, vzal jsem to s rozběhem a pokusil se prorazit klenbu hlavou; dneska snáším kolo ze schodů. Protáhnu se mezi dvěma zaparkovanými auty, levou nohu vložím na pedál, pravou se odrazím a přehodím ji švihem přes sedlo; na křižovatce vzpažím levičku a najedu na střed vozovky. Šlapu do pedálů a za chvíli jsem za městem. Jedu alejí rozkvetlých kaštanů, předjíždím dětičky na trojkolkách a jejich zodpovědné rodiče, předjíždím důstojné pány a důstojné dámy a nechávám se předjíždět jenom závodníky na kolech bez blatníků, bez lamp a bez zvonků, na kolech s uzoučkými pneumatikami, závodníky v dresech s nápisy, s plátěnými taškami přes záda, s lahvemi posilujícího nápoje na rámu kola. Nevadí mi, že jsem předjížděn – jedu si svým tempem. Zabočím na příhodnou stezku, na prašnou stezku loubím, kde se listy dotýkají

osamělého cyklisty. Projíždím mělkými loužemi a po kodrcavém kamení; vyjedu z lužního lesa do polí zeleného osení, je jaro, květen, slunečná sobota dopoledne, děti kdoví kde, žena u plotny a kočka na almárce.

Už cítím únavu, sladkou únavu v nohou a ruce mi mravenčí. Pustím se řídítek a jedu bez držení – i to já dokážu – zvedám ruce k obloze a mávám jimi, spouštím je podél těla a protřepávám, aby se prokrvily i ty nejtenčí vlasečnice. Blíží se poledne. V poledne sjedu k řece, svléknu si šaty a vstoupím do vody, přestože to ještě ke koupání není. Opatrně po pás, pak hup tam, tři tempa a ven. Otřu se tričkem a ulehnu do trávy, do pampelišek v poledním rozkvětu, špatně utřená záda vystavím slunci a pozoruju příčinlivé včelky žluté pampelišcím pylem a pak zavřenými víčky dívám se do slunce, počítám mžitky, počítám ovečky – jedna, dvě, tři, čtyři, pět, šest, sedm, osm, devět, deset, jedenáct,

dvanáct,

třináct,

čtrnáct,

patnáct, šestná...

Vídeň a Mnichov 1983

Ivan Binar
Rozprava v krabici

Ilustrace na obálce Tuja/Shutterstock.com
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 ze 4. 3. 2022

ISBN 978-80-274-2208-1 (epub)
ISBN 978-80-274-2209-8 (pdf)
ISBN 978-80-274-2210-4 (prc)